

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\L\Le Guinova Ursula\Le Guin Ursula-Osvobozeni zeny.pdb

PDB Name: Le Guin Ursula K-Osvobozeni zen
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 5.5.2007
Modification Date: 5.5.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

OSVOBOZENÍ ŽENY

Ursula K. Le Guinová

Ursula K. Le Guinová v současnosti patří z nejznámějších a nejuznávanějších autorkám sci-fi na světě. Její slavný román *Levá ruka tmy* (fresky Argo-Panda 1995) ve své době snad nejvíce ovlivnil SF žánr a stal se trvalou hodnotou. I kdybychom pominuli autorčinu ostatní tvorbu, bylo by nesnadné změřit vliv tohoto jediného románu na další rozvoj sci-fi a jejich pokračovatelů. (Její román *Čaroděj Zeměmoří* (česky AF 167) z roku 1968 měl podobně silný vliv na další generace spisovatelů v oblasti high fantasy). *Levá ruka tmy* získala Huga a Nebulu a stejného ocenění se dostalo o pár let později i monumentálnímu románu *Vyděděnec* (česky Laser 1995). Její román *Těhanu* (česky AF 167) získal Nebulu v roce 1990 a za své povídky byla odměněna dalšími třemi Hugy a jednou Nebulou. Za román *Nejvzdálenější pobřeží* (česky AF 167), který je součástí oslavované trilogie *Zeměmoří*, dostala Národní cenu za nejlepší knihu pro děti. Loni byla odměněna Světovou cenou za životní dílo v oblasti fantasy. K jejím dalším románům patří *Planeta exilu* (slovensky Smena 1988), *Smrtonosné sny* (Česky IŽ 1994), *City of Illusions* (Město Iluzí), *Rocannonův svět* (Česky Laser 1992), *The Beginning Place* (Místo počátku), *Hrobky Atuanu* (Česky AF 167 1996), *The Eye of the Heron* (Volavčí oko), *The New Atlantis* (Nová Atlantida), *Tchán*, *Searoad* (Mořská cesta) a multimediální román *AIways Coming Home* (Vždycky se vracíme domů), který vyvolal četné polemiky. Vydala šest povídkových souborů: *The Wind's Twelve Quarters* (Větr ze dvanácti stran), *Orsinian Tales* (Orsinianské povídky), *The Compass Rose* (Růžice kompasu), *Buffa/o Gals and Other Animal Presences* (Holky z Buffa/a), *A Fisherman of the Inland Sea* (Rybář na vnitrozemním moři). Její nejnovější knihou je sbírka *Four Ways to Forgiveness* (Čtyři cesty k odpuštění). Její povídky dosud vyšly v našem druhém, pátém a osmém výročním sborníku a dvě jsou publikovány ve dvanáctém výročním sborníku. V následující povídce se autorka vrací do vesmírného světa Ekumenů, jehož jednotlivé planety obývají Hainové - tedy do stejného fiktivního vesmíru, v němž se odehrávají příběhy jejích nejslavnějších románů. Předkládá příběh o nikdy nekončící lidské touze vyrovnat se s věrností a zradou, láskou a nenávisť, zotročením a překročením vlastního stínu... a o ceně svobody.

1. Shomeke

Jeden můj milý přítel mě požádal, abych sepsala svůj životní příběh, protože se domnívá, že by to mohlo zajímat lidi z jiných světů a časů. Jsem obyčejná žena, ale žila jsem v době převratných změn a měla jsem možnost poznat na vlastní kůži, jak chutná otroctví a svoboda.

Naučila jsem se číst a psát až v dospělosti, což budiž jedinou omluvou pro nedostatky mého vyprávění.

Narodila jsem se jako otrokyně na planetě Werel. V dětství mi říkali Shomekovými Radosse Rakam. To znamená Majetek rodiny Shomekových, Vnučka Dosse, Vnučky Kamy. Shomekově rodině patřila velká farma na východním pobřeží Voe Dea. Dosse byla moje babička. Kamy je Pán Bůh.

Shomekovi vlastnili přes čtyři sta pracovních sil, z nichž většina obdělávala gedová pole. Ostatní pásli dobytek na pastvinách se slanou travou, pracovali ve mlýnech a někteří sloužili v Domě. Shomekův rod sehrál v dějinách velkou roli.

Náš Pán měl vysoké postavení v politickém životě a často pobýval v hlavním městě.

Každý otrok dostával jméno po své babičce, protože to byla právě ona, kdo dítě vychovával. Matka celý den pracovala a otec neexistoval. Ženy rodily děti od více než jednoho muže. I když muž své dítě znal, nemohl se o ně starat. Kdykoli mohl být prodán nebo poslán za prací jinam. Mladí muži málokdy setrvali na farmě dlouho. Když se dali výhodně zpeněžit, prodali je na jiné farmy nebo do továren. A když byli bezcenní, umožili je prací k smrti.

Ženy nebyly prodávány tak často. Úkolem těch mladých bylo pracovat a rodit potomstvo, staré vychovávaly děti a staraly se o pořádek v našem izolovaném táboře. Na některých farmách žena rodila každý rok až do smrti, ale na té naší měla většina žen jen dvě nebo tři děti. Shomekovi si cenili žen jako pracovních sil. Nechtěli, aby se muži mohli žen vždycky zmocnit. Babičky s tím souhlasily a ostražitě mladé dívky hlídaly.

Používám výrazů muži, ženy, děti, ale měli byste vědět, že se nám tak neříkalo. Označení muži, ženy, děti bylo jen pro naše pány. Nám otrokům se říkalo nevolníci, nevolnice, dětem pak štěňata nebo mláďata. Budu proto používat tyto názvy, i když jsem je už spoustu let neslyšela a nevyslovila, a už vůbec ne v tomto požehnaném světě.

V první části našeho tábora, poblíž brány, bydleli nevolníci, kterým vládli Dozorci. Někteří Dozorci byli Shomekovi

přibuzní, ostatní si najímali. Nevolnice a mláďata bydlely ve vnitřní části tábora. Dva eunuchové, vykastrovaní nevolníci, tady zastávali funkci Dozorců, ale ve skutečnosti vládly babičky. Bez jejich vědomí se v táboře nemohlo nic ani šustnout.

Jestliže babičky prohlásily, že nějaký otrok je natolik nemocný, že nemůže pracovat, Dozorci ho nechali doma. Někdy mohly babičky zachránit nevolníka před prodejem, jindy zase ochránily dívku před mnohonásobným a těm křehčím podstrčením antikoncepci. Všichni obyvatelé tábora dbali jejich rad. Ale když některá babička zašla příliš daleko, Dozorci ji nechali zmrskat, oslepit nebo useknout ruce. Když jsem byla malá, žila v táboře žena, které jsme říkali Prababička. Místo očí měla jen prázdné důlky a chyběl jí jazyk. Myslela jsem, že je to stářím. Bála jsem se, že i mé babičce Dosse se jazyk s přibývajícím věkem zkrátí. Řekla jsem jí to. Odpověděla mi: „Ne, nezkrátí, protože mu nedovolím, aby byl moc dlouhý.“

Žila jsem v táboře. Moje matka mě tam porodila a dovolili jí, aby se o mě tři měsíce starala; pak mě musela odstavit a vrátit se do Domu. Jmenovala se Shomekova Rayowa Yowa. Jako většina otroků měla světlou kůži, ale byla velmi krásná. Zápěstí a kotníky měla štíhlé, její tvář byla jemně modelovaná. Moje babička měla taky světlou pleť, ale já byla tmavá, tmavší než kdokoli jiný v táboře.

Matka mě přišla navštívit, eunuchové ji vpustili dovnitř branou z dřevěných látek. Našla mě, jak si drhnu kůži šedým prachem. Když mě hubovala, řekla jsem jí, že chci vypadat jako ostatní.

„Poslyš, Rakam," řekla mi, „oni jsou zaprášenci. Nikdy se z toho prachu nevyhrabou. Ty jsi něco lepšího. A budeš krásná. Proč si myslíš, že jsi tak černá?" Vůbec jsem nechápala, co tím myslí. „Jednou ti řeknu, kdo je tvůj otec," pronesla, jako by mi slibovala dárek. Už několikrát jsem viděla, jak připouštějí Shomekova vzácného hřebce ke klisnám, které k němu vodili z jiných farem. Nevěděla jsem, že otec může být i člověk.

Toho večera jsem se pochlubila babičce: „Jsem krásná, protože můj otec je ten černý hřebec!" Dosse mi vlepila takový pohled, až jsem spadla a rozběčela se. „Nikdy nemluv o svém otci.“

Věděla jsem, že se matka s babičkou na sebe hněvají, ale tohle se stalo dávno předtím, než jsem pochopila příčinu toho hněvu. Dokonce ani teď si nejsem úplně jistá, že rozumím všemu, co mezi těmi dvěma ženami leželo.

My malí jsme pobíhali po táboře. Vůbec jsme nevěděli, co je za vysokou ohradou. Naším světem byly chatky nevolnic a podlouhlé přístřešky nevolníků, kuchyně a kuchyňské zahrádky, holé prostranství uprostřed, udusané bosýma nohama jako mlat. Vysoká hradba z dřevěných kůlů mi připadala hrozně daleko.

Když časně ráno odešli dělníci na pole a do mlýnů a brána za nimi zapadla, nevěděla jsem, kam šli. Prostě byli pryč. My malí jsme měli tábor celý den jen pro sebe. V létě jsme běhali nahatí, v zimě polonazí a hráli jsme si s klacky, kamením a blátem. Snažili jsme se být babičkám z dohledu, dokud nás hlad nedonutil, abychom si šli vyškemrat něco k snědku, nebo dokud nás nedonutily babičky, abychom šli aspoň chvíli plít zahrádku.

Když večer přecházel v noc, dělníci se vraceli a řadili se u brány střežené Dozorci. Někteří byli unavení a nevrří, jiní měli veselou náladu, povídali si a pokřikovali na sebe. Velká brána pak zapadla za posledním z nich a z kamen se začalo kouřit. Kravsky hnůj, kterým se topilo, sladce voněl. Lidé posedávali na zápraží. Nevolníci a nevolnice se spolu bavili přes příkop, který dělil tábor na přední a zadní část. Po jídle se ti, kteří byli osvobozeni od otroctví, modlili k soše Tualy a my jsme odříkali své vlastní modlitby ke Kamy. Pak se šlo spát; zůstali jen ti, kteří chtěli „přeskočit příkop". V létě se někdy po večerech zpívalo, bylo dovoleno i tančit. V zimě jeden z dědů - ubohých zlomených starců, kteří nebyli tak silní jako babičky - „předzpěvával slovo". Tak jsme nazývali recitování Arkamye. Každý večer někteří lidé vyučovali a ostatní se učili svatým veršům. Za zimních večerů jeden z těch starých nepotřebných nevolníků, který zůstal naživu díky dobročinnosti babiček, začal předzpěvovat slovo Boží. To i mláďata ztichla a naslouchala příběhu.

Moje nejmilejší přítelkyně se jmenovala Walsu. Byla větší než já a vždycky mě bránila, když došlo k potyčkám a hádkám mezi malými nebo když na mě ti starší pokřikovali „Černá držtíčko" a „Dozorčátko". Byla jsem malá, ale uměla jsem se poprat. A když jsme byly spolu, ostatní si na nás tolik nedovolili. Potom poslali Walsu za bránu. Její matka čekala dítě a už měla veliké břicho, takže potřebovala, aby jí někdo pomáhal na poli s jejím přidělem práce. Gede se muselo sklízet ručně. Denně dozrávala nová část rostliny a bylo potřeba ji sklízet. Dělníci procházeli stejné pole dvacet nebo třicet dní a pak se přesunuli na jiné, které bylo oseto později. Walsu pomáhala matce sklízet její řádky. Když matka onemocněla, Walsu zaujala její místo a s pomocí ostatních se jí podařilo zvládat matčin příděl. Tenkrát jí bylo podle způsobu počítání našeho pána teprve šest let. Všichni, kteří se narodili ve stejném roce, „slavili" narozeniny ve stejný den; na Nový rok, který připadal na začátek jara. Takže Walsu už bylo spíš sedm let. Její matka se neuzdravila ani po porodu a Walsu za ni pořád pracovala. Už se mezi děti nevrátila, večer se chodila do tábora jen najíst a vyspat. To jsem se s ní vídala a povídaly jsme si. Byla na svou práci pyšná. Závíděla jsem jí a chtěla jsem už taky vyjít za plot tábora. Doprovázela jsem Walsu k bráně a nakukovala jsem do světa. Najednou mi tábor připadal hrozně těsný.

Řekla jsem babičce Dosse, že už chci chodit pracovat na pole.

„Jsi ještě moc malá.“

„Na Nový rok mi bude sedm.“

„Musela jsem tvé matce slíbit, že tě nepustím ven.“

Když za mnou potom matka přišla do tábora na návštěvu, řekla jsem jí: „Babička mě nepustí ven. Chci chodit pracovat s Walsu.“

„Nikdy," řekla matka. „Ty ses narodila pro něco lepšího.“

„Pro co?“

„Uvidíš.“

Usmála se na mě. Věděla jsem, že má na mysli Dům, kde pracuje. Často mi vyprávěla, jaké tam jsou nádherné věci. Věci, které se třpytí a mají jasné barvy, věci jemné a křehké, čisté. V Domě je klid, říkávala. Sama nosila přes ramena krásný červený šátek, měla tichý hlas a vždycky byla čistěounká a svěží.

„Kdy to uvidím?"

Nedala jsem jí pokoj, dokud neprohlásila: „Tak dobrá! Zeptám se své paní."

„Na co?"

O paní jsem věděla jen tolik, že je také jemná a čistá a že moje matka k ní patří nějakým zvláštním způsobem, na který je pyšná. Věděla jsem, že paní dala matce ten červený šátek.

„Zeptám se jí, jestli už můžeš přijít do služby v Domě."

Slovo „Dům" vyslovila tak, že jsem si ho představila jako nádherné svaté místo, o kterém byla řeč v naší modlitbě:

Dovol mi vstoupit do toho čistého domu, do domu míru a pokoje.

Byla jsem tak nadšená, že jsem začala tančit a zpívat: „A já půjdu do Domu, do Domu, do Domu!" Matka mě plácla a vyhubovala mi, že jsem divoká. Řekla: „Jsi moc malá! Neumíš se chovat! Jestli tě někdy z Domu pošlou pryč, už se tam nebudeš moci nikdy vrátit."

Slíbila jsem, že se budu chovat jako velká holka.

„Musíš dělat všechno správně," řekla mi Yowa. „Musíš udělat všechno, co ti řeknu, a to hned. Bez odmlouvání. Bez zdržování. Když moje paní uvidí, že jsi neposlušná, pošle tě zpátky sem. A to bude navždy tvůj konec."

Slíbila jsem, že budu poslušná. Slíbila jsem, že bez řeči všechno hned udělám. Čím víc mě strašila, tím víc jsem toužila uvidět ten nádherný, zářící Dům.

Když matka odešla, nevěřila jsem, že s paní o mně promluví. Nebyla jsem zvyklá na to, že by se sliby dodržovaly. Ale ona se za několik dní vrátila a já slyšela, jak mluví s babičkou. Dosse se nejdříve zlobila, slyšela jsem, že mluví hodně nahlas. Přikradla jsem se pod okno a poslouchala jsem. Slyšela jsem, že babička pláče. Polekalo mě to a překvapilo. Babička byla trpělivá, vždycky se o mě starala a dobře mě krmila. Nikdy mě nenapadlo, že je v tom i něco víc, dokud jsem ji teď neslyšela plakat. Rozplakala jsem se taky, jako bych byla její součástí.

„Mohla bys mi ji ještě rok nechat," řekla. „Je ještě dítě. Nikdy bych ji nepustila z tábora." Žadonila, jako by byla úplně bezmocná, a ne babička. „Ona je moje radost, Yowo!"

„Copak nechceš, aby se měla dobře?"

„Jenom jeden rok. Je ještě tak divoká, nemůže jít do Domu!"

„Už dost dlouho žije jako divoška. Pošlou ji na pole, jestli tu zůstane. Ještě rok tady a už ji v Domě nepřijmou. A bude z ní jen zaprášenec. Stejně je zbytečné, abys nad tím plakala. Už jsem se ptala své paní a ona ji čeká. Nemůžu se vrátit bez ní."

„Yowo, nedej jí ublížit," řekla Dosse velice tiše, jako by se styděla, že něco takového říká své dceři, a přesto její hlas zněl důrazně.

„Právě proto ji беру odsud. Abych ji před tím uchránila," řekla matka. Pak mě zavolala. Otřela jsem si slzy a běžela jsem za ní.

Je to divné, ale vůbec si nepamatuji své první kroky mimo území tábora nebo okamžik, kdy jsem poprvé spatřila Dům. Myslím, že jsem byla vystrašená a klopile oči k zemi a všechno se mi zdálo tak neznámé a cizí, že jsem vůbec nechápala, co vlastně vidím. Vím, že trvalo mnoho dní, než mě matka vzala k Lady Tazeu, aby mě ukázala. Nejdříve mě musela pořádně vydrhnout a vycepovat, aby měla jistotu, že jí neudělám ostudu. Byla jsem strachy bez sebe, když mě konečně vzala za ruku a vedla mě dlouhými chodbami pryč z té části Domu, kde bydlely pouze otrokyně. Prošly jsme několikaletými dřevěnými dveřmi, pěkně natřenými, a ona mě celou cestu šeptem komandovala, až jsme se ocitly v jasném, sluncem prozářeném pokoji bez střechy, plném rozkvetlých květů v květináčích.

Nikdy předtím jsem květiny neviděla, znala jsem jen plevel ze zahrádek, takže jsem se na ně nemohla vynadávat. Matka mi musela škubnout rukou, aby mě přiměla obrátit pohled k ženě, která ležela na lehátku mezi květinami a na sobě měla hebké šaty v jasných barvách. Tolik se podobaly okolním květinám, že jsem je stěží odlišila. Ta žena měla dlouhé lesklé vlasy a zářivě tmavou pleť. Matka mě postrčila dopředu a já udělala to, co mi po celou dobu vtoukala do hlavy: přistoupila jsem k lehátku, poklekla jsem a čekala. Žena ke mně natáhla svou dlouhou, úzkou a měkkou ruku, nahoře tmavou a na dlani azurovou, a já se jí dotkla čelem. Měla jsem říct: „Jsem vaše otrokyně Rakam, madam," ale hlas se mi zadrhl.

Jaká nádherná holčička," řekla žena. „Tak tmavá." Hlas se jí při těch posledních slovech trochu změnil.

„Tu noc...přišli Dozorci," řekla Yowa s plachým úsměvem a sklopila zrak, jako by se styděla.

„O tom není pochyb," řekla žena. Konečně jsem se zmohla na to, abych se na ni znovu podívala. Byla krásná. Netušila jsem, že člověk může být tak krásný. Znovu natáhla svou dlouhou měkkou ruku a pohládila mě po tváři a po krku.

„Velmi, velmi pěkná, Yowo," řekla. „Udělalas moc dobře, že ses sem přivedla. Už je vykoupána?"

Neptala by se na to, kdyby mě viděla hned ten první den. Špinavou a páchnoucí kravským hnojem, kterým jsme topili. Nevěděla o táboře naprosto nic. Neznala nic z toho, co bylo za zdmi ženské části Domu, které se říkalo beza. Žila tady zavřená, tak jako já donedávna v táboře, a neznala venkovní svět. Nikdy nepříchla ke kravskému hnoji, tak jako já jsem nikdy neviděla květiny.

Matka ji ujistila, že jsem čistá, a ona řekla: „Tak to může večer přijít ke mně do postele. Byla bych ráda. Chceš se mnou spát, ty krásná malá -" Podívala se na mou matku, která zamumlala „Rakam." Madam našpulila rty, když to jméno uslyšela. „To se mi nelíbí," řekla nespokojeně. „Je to tak ošklivé. Toti. Ano. Můžeš být můj nový Toti. Přiveď ji večer, Yowo."

Měla špice, který se jmenoval Toti, řekla mi matka. Její miláček posel. Nevěděla jsem, že zvířata mohou mít jména, a proto mi nepřipadalo zvláštní, že jsem dostala zvířecí jméno. Ale zpočátku mi přišlo divné, že už nejsem Rakam. Nedokázala jsem na sebe myslet jako na Toti.

Toho večera mě matka znovu vykoupala, natřela mě celou voňavým olejem a oblékla mě do hebké košilky, ještě jemnější, než byl její červený šátek. Znovu mi dala pořádné kázání, ale zároveň byla rozrušená a nadšená. Bylo vidět, že

ze mě má radost, když jsme zase šly těmi dlouhými chodbami do bezy. Cestou jsme potkaly několik dalších služebných, až jsme se ocitly v panině ložnici. Byla to nádherná místnost plná zrcadel, Harašených závěsů a obrazů. Neznala jsem do té doby ani zrcadla, ani obrazy a polekalo mě, když jsem na nich uviděla lidi. Lady Tazeu si všimla, že mě to polekalo. „Pojď, malá,“ řekla a udělala mi místo ve své krásné, široké a měkké posteli se spoustou polštářů, „pojď a zvrtej se do hnízdečka.“ Vlezla jsem si k ní a ona mě hladila po vlasech a po tváři, chovala mě ve své teplé, měkké náruči, až jsem se přestala bát a bylo mi příjemně. „No tak, no tak, malá Toti,“ říkala konejšivě a pak jsme usnuly.

Stala jsem se mazlíčkem Lady Tazeu Wehoma Shomeke. Spala jsem s ní skoro každou noc. Její manžel býval málokdy doma, a když byl, nepřišel za ní; raději se potěšil s otrokyněmi. Někdy si paní zavolala do postele mou matku nebo některou jinou z mladších otrokyň, a to mě pak posílala pryč. Ale když jsem byla starší, tak deset nebo jedenáct, nechávala mě už u sebe, chtěla, abych se k nim přidala, a učila mě, jak se potěšit. Byla laskavá, ale ve věcech lásky byla učitelkou a já nástrojem, na který hrála.

Učila mě také zvládat povinnosti spojené s domácím životem. Cvičila mě ve zpěvu, protože jsem měla dobrý hlas. Za celé ty roky jsem nebyla ani jednou potrestána a nemusela jsem dělat žádnou těžkou práci. V táboře jsem žila jako malá divoška, ale v tom Velkém Domě jsem byla vzorem poslušnosti. Proti babiččím příkazům jsem se neustále bouřila a zlobily mě, ale moje paní mě mohla požádat o cokoli a já to s radostí udělala. Pevně si mě k sobě připoutala tím jediným druhem lásky, který pro mě měla. Myslela jsem si, že je Milosrdnou Tual, která sestoupila z nebes na zem. To neříkám jen tak, je to pravda. Myslela jsem si o ní, že je nějaká vyšší bytost, někdo, kdo stojí nade mnou.

Možná řeknete, že jsem nemohla nebo že jsem neměla cítit potěšení z toho, že mě moje paní zneužívá bez mého svolení, a kdybych takové potěšení pociťovala, nemluvila bych o něm; ani proto, abych se snažila dokázat, že na tom obrovském zlu byla alespoň špetka něčeho dobrého. Já jsem tenkrát vůbec nevěděla, co znamená svolení nebo odmítnutí. To jsou pojmy, které zná jen svobodný člověk.

Měla jedno dítě, syna o tři roky staršího než já. Žila úplně sama, jen mezi námi otrokyněmi. Wehomovi byli aristokraté Ostrovů, staromódní rodina, kde ženy necestovaly, takže byla od svých příbuzných úplně odříznutá. Společnost mívala jen tehdy, když náš Pán, Shomeke, přivezl své přátele z hlavního města, ale protože to byli vždycky jen samí muži, mohla s nimi být pouze po dobu jídla.

Pána jsem vídala jen zřídka a vždycky jen z dálky. Pokládala jsem ho také za vyšší bytost, ale nebezpečnou.

Pokud jde o Eroda, Mladého Pána, tak toho jsme vídaly denně, když přišel za matkou nebo když se jel se svými vychovateli projet. My dívky jsme po něm pokukovaly a chichotaly jsme se, když nám bylo těch jedenáct dvanáct, protože Erod byl hezký chlapec, tmavý a štíhlý jako jeho matka. Věděla jsem, že se svého otce bojí, protože jsem ho často slyšela plakat, když byl u matky. Vždycky ho utěšila cukrovím, hladila ho a říkala: „Však on zase brzy odjede, miláčku.“ Bylo mi také Eroda líto, byl jako stín: tichý, jemný, nikomu neubližoval. Když mu bylo patnáct, poslali ho na rok do školy, ale otec ho přivezl zpátky ještě před koncem školního roku. Otroci nám řekli, že ho Pán surově zbil a zakázal mu i vyjížďky mimo farmu.

Otrokyně, které Pán znásilnil, nám vyprávěly, jak přitom býval surový, a ukazovaly nám svoje šrámy a zranění.

Nenáviděly ho, ale moje matka proti němu nikdy neřekla křivého slova. „Kdo si myslíš, že jsi?“ řekla jedné dívce, která si jí postěžovala, že ji Pán zneužil. „Dáma, se kterou se musí jednat v rukavičkách?“ A když ta dívka zjistila, že je těhotná, že „se čeká“, jak jsme říkaly, nechala ji poslat zpátky do tábora. Nechápal jsem proč. Tenkrát jsem si o Yowě myslela, že je tvrdá a žárlivá. Ted si myslím, že tím tu dívku ochránila i před žárlivostí naší paní.

Nevím, kdy jsem pochopila, že jsem Pánova dcera. Matka toto tajemství úzkostlivě střežila před paní, a proto si myslela, že to neví nikdo. Ale všechny otrokyně její tajemství znaly. Nevím, kdy a kde jsem to zaslechla, ale když jsem pak viděla Eroda, důkladně jsem ho zkoumala a zdálo se mi, že jsem našemu otci daleko víc podobná než on, protože v té době jsem už věděla, co to znamená otec. A divila jsem se, že to Lady Tazeu nevidí. Jenže ona se už dávno rozhodla žít v nevědomosti.

Během těch let jsem málokdy chodila do tábora. Když jsem byla v Domě asi půl roku, hrozně jsem chtěla jít navštívit Walsu a babičku, ukázat jim své pěkné šaty a lesklé vlasy a to, jak jsem čistá. Ale když jsem tam přišla, tak po mně děti, s kterými jsem si hrávala, házely blátem a kamením a šaty mi roztrhaly. Walsu byla na poli. Musela jsem se celý den schovávat u babičky doma. Už jsem tam víckrát nechtěla jít. Když pro mě babička vzkázala, šla jsem vždycky jen s matkou a nikdy se od ní nevzdalovala. Lidé v táboře, dokonce i moje babička, mi najednou připadali hrubí a odpudiví. Byli špinaví a hrozně páchli. Měli vředy, jizvy po bití, useknuté prsty, uši nebo nosy. Ruce a nohy měli drsné, s pokroucenými nehty. Už jsem takovým lidem odvykla. My, kteří žijeme ve Velkém Domě, jsme úplně jiní než oni, myslela jsem si. Tím, že sloužíme vyšší bytosti, se jim začínáme i podobat.

Když mi bylo třináct a čtrnáct, brala si mě Lady Tazeu ještě pořád do postele a často se se mnou milovala. Ale také už měla nového mazlíčka, dceru jedné z kuchařek, hezké, děvčátko, ale světlé jako hlína. Jednu noc mi dlouho dělala všechno to, o čem věděla, že přivádí mé tělo do extáze. Když jsem pak ležela vyčerpaná v jejím náruči, šeptala „sbohem, sbohem“ a zlíbala mi obličej a prsa. Byla jsem příliš vyčerpaná, než abych nad tím přemýšlela.

Druhého dne ráno si paní zavolala mou matku i mě a řekla nám, že mě hodlá dát svému synovi k sedmnáctým narozeninám. „Budeš mi hrozně chybět, drahoušku Toti,“ řekla se slzami v očích. „Bylas moje potěšení. Ale není tu žádná jiná dívka, kterou bych mohla Erodovi nechat. Ty jsi ta nejčistší, nejdražší a nejroztomilejší ze všech. Vím, že jsi panna,“ myslela panna pro muže, „a já vím, že se budeš mému chlapci líbit. Bude na ni hodný, Yowo,“ řekla vážně mé matce. Matka se uklonila a neřekla nic. Nemohla nic říct. A neřekla nic ani mně. Bylo příliš pozdě prozradit tajemství, na které bývala tak pyšná.

Lady Tazeu mi dala lék proti početí, ale matka tomu léku nevěřila a přinesla mi od babičky antikoncepční byliny.

Obojího jsem ten týden svědomitě užívala.

Když muž v domě navštívil svou manželku, šel za ní do bezy, ale když chtěl otrokyni, byla „poslána naproti“. A tak mě

večer v den narozenin Mladého Pána oblékli do červeného a odvedli mě, poprvé v mém životě, do mužské části Domu. Moje úcta k paní se tykala i jejího syna, celý život mě učili, že naši páni nám jsou od přírody nadřazení. Ale on byl chlapec, kterého jsem znala od dětství, a já věděla, že máme z poloviny stejnou krev. Proto jsem si před ním připadala divně.

Myslela jsem si, že je plachý, bála jsem se jeho mužství. Ostatní dívky se ho snažily svádět, ale neuspěly. Ženy mi řekly, co mám dělat, jak se mu mám nabídnout a povzbudit ho, a já byla připravena udělat vše, co se po mně žádalo. Přivedli mě do jeho nádherné ložnice, celé z kamenného krajkoví, s vysokými úzkými okny vyplněnými fialovým sklem. Chvilku jsem ostýchavě stála u dveří a on zůstal stát u stolu plného papírů a obrazovek. Nakonec ke mně přišel, vzal mě za ruku a odvedl mě k židli. Posadil mě na ni, zůstal však stát a mluvil ke mně, což bylo celé v rozporu se zdejšími pravidly a já z toho byla celá zmatená.

„Rakam," řekl - „jmenuješ se tak, že?" - přikývla jsem - „Rakam, matka chce pro mě to nejlepší a nesmíš si myslet, že jsem nevďěčný nebo slepý k tvé kráse. Ale nevezmu si ženu, která se mi nemůže nabídnout ze své svobodné vůle. Pohlavní styk mezi otrokářem a otrokyní je znásilnění." A mluvil dál, mluvil krásně, jako když moje paní četla nahlas z některé ze svých knih. Moc jsem mu nerozuměla, snad jen to, že mám přijít, kdykoli pro mě pošle, a spát v jeho posteli, ale on se mě nikdy nedotkne. A nemám to nikomu říkat. „Je mi líto, je mi moc líto, že tě nutím lhát," řekl tak vážně, až se mi zdálo, že mu lež působí bolest. Právě kvůli tomu se mi zdál být víc bohem než člověkem. Protože jestliže lež bolí, jak by mohl člověk zůstat naživu?

„Udělám, jak si přejete, Lorde Erode," řekla jsem.

A tak pro mě skoro každý večer jeho otroci přicházeli, aby mě k němu přivedli. Spala jsem vždycky v jeho velké posteli a on pracoval u stolu plného papírů. Spal na pohovce pod okny. Často se mnou chtěl mluvit, někdy dost dlouho, chtěl se se mnou podělit o svoje nápady a myšlenky. Když byl ve škole v hlavním městě, stal se členem organizace vlastníků otroků, kteří chtěli zrušit otroctví. Jmenovala se Společenství. Když se o tom dověděl jeho otec, vzal ho ze školy pryč, poslal ho domů a zakázal mu opustit farmu. Takže byl taky vězeň. Ale neustále si dopisoval se Společenstvím prostřednictvím netu, se kterým uměl zacházet tak, aby mu na to otec nebo vláda nepřišli.

Měl v hlavě tolik nápadů, že musely ven. Často s námi zůstali Geu a Ahas, mladí otroci, kteří s ním vyrůstali a kteří pro mě vždycky chodili, a on nám všem povídal o otroctví a svobodě a mnoha dalších věcech. Bývala jsem ospalá, ale poslouchala jsem a slyšela mnoho věcí, které jsem si neuměla vyložit nebo jsem jim dokonce ani nevěřila. Řekl nám, že existuje organizace nazvaná Hame, jejímž úkolem je krást otroky z plantáží. Otroci jsou pak předáni členům Společenství, kteří jim vystaví falešné papíry o vlastnictví a dobře s nimi zacházejí, pronajímají je na slušnou práci ve městech. Povídal nám o městech a já to strašně ráda poslouchala. Vyprávěl nám o Kolonii Yeowe a říkal, že tam otroci udělali revoluci.

O Yeowe jsem nevěděla nic. Byla to velká modrozelená hvězda, která zapadala po západu slunce a rozsvěcovala se před jeho východem. Byla jasnější než ten nejmenší z měsíců. To jméno jsem slyšela v táboře, v jedné staré písni:

Ó, ó, Yeowe,

Nikdo se odtamtud nevrátí.

Vůbec jsem nevěděla, co je to revoluce. Když mi Erod řekl, že to znamená, že otroci na plantážích v místě, které se tak jmenuje, Yeowe, bojují proti otrokářům, nechápala jsem, jak to otroci mohli udělat. Odpradáva to bylo zařízeno tak, že na světě jsou vyšší a nižší bytosti, Bůh a člověk, muž a žena, pán a otrok. Mým světem byla Shomekova farma a ta byla postavena na tomto jediném základě. Kdo by to chtěl bořit? Každý by zůstal ležet rozdrčený v těch troskách.

Nelíbilo se mi, když o nás Erod mluvil jako o otrocích. Otroky bylo ošklivé slovo, které nám odebíralo naši hodnotu. V duchu jsem byla přesvědčena, že tady na Werelu jsme pracovní síly našich majitelů. Otroci jsou jinde, tam v Kolonii Yeowe. Jsou to bezcenní nevolníci, rebelové, a proto je tam poslali. Takhle mi to dávalo smysl.

Ted' vidíte, jak jsem byla nevědomá. Někdy jsme se mohly s Lady Tazeu dívat na programy na holonetu, ale ona sledovala jen různé příběhy, zpravodajství a reportáže nikdy. O světě za hranicemi farmy jsem nevěděla nic než to, co jsem se dozvěděla od Eroda, a tomu jsem nerozuměla.

Erod chtěl, abychom s ním polemizovali. Myslel si, že je to nejlepší důkaz osvobození naší mysli. Nejvíce v tom vynikal Geu. Zeptal se ho třeba: „Ale když nebudou otroci, kdo bude pracovat?" Erod mu pak mohl podat obsáhlé vysvětlení. Oči mu zářily, měl dar výmluvnosti. Strašně jsem ho milovala, když s námi mluvil. Byl krásný a to, co říkal, bylo také krásné. Bylo to podobné, jako když jsem v dětství naslouchávala starcům, kteří „předzpěvovali slovo", recitovali Arkamye.

Antikoncepční přípravky, které mi má paní každý měsíc dávala, jsem přenechávala děvčatům, která je potřebovala.

Lady Tazeu probudila mou sexualitu a navykla mě na sexuální život. Její mazlení mi chybělo. Ale nevěděla jsem, jak se přiblížit k některé z otrokyň, a ony se bály přiblížit se ke mně, protože věděly, že patří Mladému Pánovi. Byla jsem s Erodem často, a když mluvil, moje tělo po něm hrozně toužilo. Ležela jsem v jeho posteli a snila o tom, že ke mně přišel, sklonil se nade mnou a dělal se mnou to, co moje paní. Ale on se mě nikdy nedotkl.

Geu byl taky hezký mladík, čistý a dobře vychovaný. Měl dost tmavou pleť a přitahoval mě. Nespouštěl ze mě oči. Ale nepřiblížil se ke mně až do té chvíle, než jsem mu řekla, že se mě Erod nikdy ani nedotkne.

Tak jsem porušila slib, že to nikomu neřeknu, který jsem dala Erodovi. Ale necítila jsem se povinná dodržovat sliby, stejně jako jsem se necítila povinná mluvit pravdu. Taková ctnost se hodila jen k pánům, ne k nám.

Pak mi Geu vždycky řekl, kdy za ním mám přijít do podkroví Domu. Pokaždé mě trochu potěšil. Ale o panenství mě nepřipravil, byl přesvědčen, že je musím uchovat pro našeho pána. Místo toho mi dával penis do úst. Při vyvrcholení se vždycky odvrátil, protože sperma otroka nesmí poskvnit pánovu ženu. Tak otrokovi káže jeho čest.

Ted' si můžete znechuceně říct, že se můj příběh točí jen kolem těchto záležitostí a že v životě je spousta jiných věcí než

jen sex, a to dokonce i v životě otroka. Což je svatá pravda. Chci jen říct, ze je to možná právě naše sexualita, která tak snadno lidi zotročí, muže i ženy bez rozdílu. Možná je to opravdu tak, že i pro svobodné muže a ženy je nejtěžší věcí udržet si právě tu svobodu. Politika těla, to jsou kořeny moci.

Byla jsem mladá, kypící zdravím a toužící po radosti. A dokonce i teď, tady, když se ohlednu zpět z tohoto světa do tamtoho, do tábora a do Shomekova Domu, vidím všechny ty obrazy jako jasný sen. Vidím babiččiny velké upracované ruce. Vidím svou matku, usmívá se, kolem krku má ten červený šátek. Vidím tmavé hedvábné tělo své paní na polštářích. Cítím pach kravského hnoje z ohnišť a parfěmy bezy. Cítím své mladé tělo, měkce se ho dotýká látka mých šatů, cítím ruce a rty své paní. Slyším, jak starci předzpěvují Boží slovo, slyším svůj hlas, který zpívá milostnou píseň společně s mou paní, a Erodovo horování o svobodě. Jeho obličej je celý prozářen tím, co v duchu vidí. Za ním kamenné krajkoví a fialové sklo zadržují noc, aby se nevetřela do pokoje. Tím nechci říct, že bych se tam vrátila. Zemřela bych, kdybych měla jít zpátky k Shomekovým. Zemřela bych, kdybych měla opustit tento svobodný svět, můj svět, a vrátit se do míst svého otroctví. Ale všechno, co jsem v mládí věděla o kráse, lásce a naději, patřilo tam. A tam to bylo i zrazeno. Všechno, co je postaveno na takovém základě, nakonec zradí samo sebe.

V roce, kdy se svět změnil, mi byl šestnáct.

Ta první změna, o které jsem slyšela, mě vůbec nezajímala. Zajímalo mě na ní jen to, že rozrušila mého pána a taky Gea s Ahasem a některé další mladé otroky. Dokonce i moje babička to chtěla slyšet, když jsem ji navštívila. „To Yeowe, ten svět otroků," řekla, „se osvobodil? Vyhнали pány? Otevřeli brány? Můj Bože, drahý Pane Kamye, jak je to možné? Chvalte jeho jméno, chvalte jeho zázraky!" Kolébala se sem a tam, dřepěla v prachu a rukama si objímala kolena. Byla z ní teď stará, scvrklá žena. „Povídej mi o tom!" řekla.

Nevěděla jsem toho moc, co bych jí mohla říct. „Všichni vojáci se vrátili sem," řekla jsem. „A ti ostatní lidi, ti cynici, jsou tam, v Yeowe. Možná jsou novými pány. Všechno je to od nás hrozně daleko," řekla jsem a mávla rukou směrem k nebi.

„Jací cynici? Co to je?" zeptala se babička, ale já nevěděla. Pro mě to všechno byla jen pouhá slova.

Ale když se náš Pán, Lord Shomeke, vrátil domů nemocný, pochopila jsem. Přiletěl expresem do našeho malého přístavu. Viděla jsem, jak ho nesou na nosítkách, oči měl v sloup a černá kůže mu zešedla četnými skvrnkami. Umíral na nemoc, která řádila ve městech. Moje matka, která zůstala s Lady Tazeu, viděla na holonetu politika, který říkal, že tu nemoc na Werel zavlekli cynici. Jeho řeč naháněla takovou hrůzu, že jsme si mysleli, že každý zemře. Když jsem o tom řekla Geovi, jen si odfrkl. „Cizinci, ne cynici," řekl, „a ti s tím nemají nic společného. Je to jen nový druh hnisavých vředů."

Ta hrozná nemoc byla pohromou. Věděli jsme, že každého otroka, který seji nakazí, okamžitě zabijí jako dobytče a mrtvolu na místě páli.

Pána nezabili. Dům byl plný doktorů a Lady Tazeu seděla u jeho lůžka ve dne v noci. Byla to krutá smrt. Nebrala konce. Lord Shomeke ve svém utrpení vydával hrozné zvuky. Člověk by nevěřil, že někdo může překřičet celé hodiny jako on. Maso se mu měnilo ve vředy a opadávalo, zešilel, ale neumíral.

Zatímco se Lady Tazeu změnila v pouhý stín, byla vyčerpaná a tichá, Eroda zaplavila nová síla a vzrušení. Když slyšel otcovo kvílení, oči se mu někdy rozzářily a šeptal: „Paní Tual, smiluj se nad ním." Ale sytil se těmi výkřiky. Věděla jsem od Gea a Ahasa, kteří s Erodem vyrůstali, jak ho otec trýznil a opovrhoval jím a jak Erod přísahal, že nikdy nebude takový jako on a nebude dělat věci, které dělal on.

Ale byla to Lady Tazeu, která to ukončila. Jednoho večera poslala pryč z pokoje všechny ostatní, jako to dělávala často, a sama seděla u umírajícího muže. Když začal naříkat a kvílet, vzala malý nožík na šití a podřízla mu hrdlo. Pak si podřezala žíly, lehla si k němu a tak zemřela. Moje matka byla celou noc ve vedlejším pokoji. Říkala, že se trochu divila, proč je tam takové ticho, ale byla hrozně unavená a hned usnula. Ráno vešla dovnitř a našla je tam ležet ve vychladlé krvi.

Chtěla jsem plakat pro svou paní, ale všude kolem vládl zmatek. Lékaři nařídili, aby se všechno z pokoje nemocného okamžitě spálilo a mrtvá těla také. Prohlásili, že Dům je v karanténě, takže jen knězi z Domu mohou vykonat pohřeb a nikdo nesmí po dvacet dní opustit farmu. Ale nakonec někteří lékaři sami neprodleně odjeli, když jim Erod, nynější Lord Shomeke, řekl, co hodlá udělat. Ahas se mi také o něčem zmateně zmínil, ale ve svém smutku jsem tomu nevěnovala pozornost.

Toho večera během pohřbu stálo všechno služebnictvo z Domu před kaplí, aby mohlo naslouchat písni a modlitbám. Dozorci a eunuchové přivedli i lidi z tábora a ti se postavili za nás. Viděli jsme, jak průvod vychází z kaple, minuly nás bílé máry, hranice byla zapálena a stoupal z ní černý dým. Ale ještě dlouho předtím, než dohořela, za námi přišel nový Lord Shomeke.

Erod vystoupil na malou vyvýšeninu za kaplí a mluvil silným hlasem, jaký jsem u něj nikdy předtím neslyšela. V Domě to vždycky bylo šeptání ve tmě. Teď mluvil za světla a nahlas. Stál tam, černý a vzpřímený v bílých smutečních šatech. Ještě mu nebylo dvacet. Řekl: „Lidi, poslouvejte: byli jste otroci, budete svobodní. Byli jste mým vlastnictvím, teď budou vaše vlastní životy patřit vám. Dnes ráno jsem odeslal vládě Příkaz k osvobození od otroctví pro každého otroka na farmě, pro čtyři sta jedenáct mužů, žen a dětí. Přijďte ráno do mé kanceláře v úctárně a já vám dám vaše papíry. Každý z vás dostane potvrzení o tom, že je svobodný člověk. Už se nikdy nemůžete stát znovu otroky. Od zítřka jste svobodní a můžete si dělat, co chcete. Pro každého z vás tam budou připraveny peníze, abyste s nimi mohli začít nový život. Nebude to tolik, kolik si zasloužíte, kolik jste si vydělali za všechnu tu práci pro nás, ale to, co vám musím dát. Odcházím odsud. Pojedu do hlavního města, kde budu pracovat na tom, aby všichni otroci na Werelu mohli být svobodní. Den svobody, který už nastal na Yeowe, se blíží i u nás a přijde brzy. A kdokoli chce jít se mnou, pojďte! Je tam pro nás práce dost!"

Pamatuji si všechno, co říkal. Když člověk nechte a nemá mysl zaplněnou obrazy z holonetu, utkví mu mluvené slovo

hluboko v paměti.

Když domluvil, nastalo takové ticho, jaké jsem v životě neslyšela. Pak se ozval jeden z lékařů. Protestoval, že Erod nesmí porušit karanténu. „Zlo jsme právě spálili," řekl Erod a rozmáchlým gestem ukázal na černý kouř. „Tohle místo bylo až dosud sídlem zla, ale od této chvíle už Shomeke nebude nikomu škodit!"

Poté se za námi v davu lidí z tábora ozvalo slabé hučení, rostlo a sílilo v obrovsky jásot smíšený s pláčem, nářkem, křikem a zpěvem. „Pane Kamy! Pane Kamy!" křičeli muži. Nějaká stařena vystoupila z davu: moje babička. Šla hloučkem služebnictva z Domu, jako bychom byli pole klasů. Zastavila se v uctivé vzdálenosti před Erodem. Lidé se ztišili, aby ji slyšeli. Řekla: „Pane náš, vyháníte nás z našich domovů?"

„Ne," řekl. „Jsou vaše. I půda patří vám. Obdělávejte ji a to, co vypěstujete, bude vaše. Toto je váš domov a vy jste svobodní!"

Znovu se ozval bouřlivý jásot, až jsem se schoulila a zakryla si uši, ale také jsem plakala a křičela a společně s ostatními jako jeden muž chválila Pana Eroda i Pana Kamy.

Tančili jsme a zpívali u hořících hranic až do západu slunce. Nakonec babička a osvobození otroci rozhodli, že se obyvatelé tábora mají vrátit do svých domovů. Připomněli, že ještě nemají papíry v ruce. My z Domu jsme se také trousili nazpátek a mluvili jsme o zítřku, kdy dostaneme naši svobodu, půdu a peníze.

Druhého dne seděl Erod od rána v účtárně a každému otrokovi vypsal papíry připravil hromádku peněz, stejnou pro všechny: sto kue v hotovosti a směnku i dalších pět set v okresní bance, které mohly být vyzvednuty až za čtyřicet dní. Každému vysvětlil, že to tak zařídil proto, aby se nemohlo stát, že někdo někoho obere o peníze dřív, než se dotýčný rozhodne, jak s nimi naloží. Poradil lidem, aby vytvořili družstvo, společně do něj vložili peníze a hospodařili na farmě demokraticky. „Peníze v bance, bože!" křičel nějaký starý mrzák a poskakoval na pokřivených nohou. „Peníze v bance, bože!"

Kdyby chtěli, opakoval Erod pořád dokola, mohou nechat peníze uložené v bance a spojit se s organizací Hame, která by jim pomohla dostat se i s finanční částkou na Yeowe.

„O, o, Yeowe," zanotoval někdo a ostatní změnili slova:

„Každý půjde.

Ó, ó, Ye - o - we,

Každý půjde!"

Zpívali celý den. Bylo to ale smutné. I dnes, když si na tu píseň a na ten den vzpomenu, chce se mi plakat.

Druhého dne ráno Erod odjel. Nemohl se dočkat, až opustí místo, kde tolik trpěl, a začne žít v hlavním městě a pracovat pro svobodu. Ani se se mnou nerozloučil. Gea a Ahase vzal s sebou. Lékaři a jejich personál odjeli už den předtím.

Dívali jsme se, jak Erodovo letadlo stoupá do oblak.

Pak jsme se vrátili do Domu. Nebyl v něm žádný majitel, žádné panstvo, nikdo, nikdo by nám řekl, co máme dělat.

Slyšeli jsme si s matkou sbalit oblečení. Moc jsme toho spolu nenamluvily, ale cítily jsme, že tam nemůžeme zůstat. Slyšely jsme ostatní ženy pobíhat po beze, prohledávaly pokoje Lady Tazeu, vrhly na skříně, smály se a vykřikovaly nadšením, když našly šperky a cennosti. V hale jsme uslyšely mužské hlasy:

Dozorci. Bez jediného slova jsme popadly to, co jsme právě držely v ruce, vyšly zadním východem do zahrady, proklouzly živým plotem a utíkaly do tábora.

Velká brána byla dokořán otevřená.

Jak mohu vypovědět, co pro nás znamenalo vidět tu bránu dokořán? Jak to mohu vypovědět?

2. Zeskra

Erod vůbec netušil, jak se řídí farma, protože ji řídili Dozorci. On byl také vězněm. Žil se svými papíry, obrazovkami, sny a představami.

Babičky a ostatní obyvatelé tábora strávili celou noc organizováním a plánováním, jak se sjednotit, aby se dokázali ubránit. Když jsme toho rána doběhly s matkou do tábora, u brány stáli na stráži bývalí nevolníci se zbraněmi, které si vyrobili z polního nářadí. Babičky a eunuchové zvolili náčelníka, silného statného dělníka. Doufali, že takhle udrží na své straně všechny mladé muže.

Do večera tato naděje padla. Mladí muži se odtrhli. Vypravili se drancovat Dům. Dozorci je ostřelovali z oken a spoustu jich zabili; ostatní se rozprchli. Dozorci se utábořili v Domě a popíjeli Shomekovo víno. Majitelé sousedních plantáží jim poslali posily. Slyšeli jsme, jak rychlá letadla přistávají jedno za druhým. Ženy, které zůstaly v Domě, jim teď byly vydány na pospas.

U nás v táboře se brána opět zavřela. Velké závory zvenčí jsme přemístili dovnitř a mysleli jsme si, že budeme alespoň v noci v bezpečí. Ale oni přijeli kolem půlnoci s velkými traktory a poválili ohradu. Do tábora vtrhla asi stovka mužů, našich Dozorců a majitelů sousedních plantáží. Měli pušky. Bojovali jsme proti nim polním nářadím a klacky. Pár jsme jich zranili nebo zabili. Oni postříleli spoustu našich lidí a pak začali znásilňovat ženy. Trvalo to celou noc.

Jedna skupina sehnala do houfu staré lidi a střílela je mezi oči jako dobytek. Mezi obětmi byla i moje babička. Nevím, co se stalo s matkou. Když mě ráno odváděli, neviděla jsem ani jednoho muže z tábora naživu. V krvi na zemi se povalovaly bílé papíry. Potvrzení o svobodě.

Několik z nás dívek a mladých žen, které jsme zůstaly naživu, nahnali do nákladáku a odvezli na letiště. Tam nás přinutili nastoupit do letadla a vzlétli jsme. Nebyla jsem v té době při smyslech. Všechno, co o tom vím, jsem se později dozvěděla od ostatních.

Ocitly jsme se v táboře úplně stejným, jako byl ten náš. Myslela jsem si, že nás přivezli zpátky domů. Nahnali nás

dovnitř. Bylo ráno a všichni dělníci byli na poli, v táboře zůstaly jen babičky, děti a starci. Babičky nás přijaly nepřátelsky a nenávisťně. Nejdřív jsem nechápala, proč jsou kolem samé cizí tváře. Hledala jsem mezi nimi svoji babičku.

Bály se nás, myslely si, že jsme uprchlíci. V posledních letech otroci z plantáží utíkali a snažili se dostat se do měst. Babičky si myslely, že jsme vzbouřenci a že s námi budou jen problémy. Ale pomohly nám, abychom se mohly umyt, a přidělily nám místo u věže eunuchů. Řekly, že nemají žádné prázdné chaty. Také jsme se od nich dozvěděly, že jsme na farmě Zeskrových. Nechtěly slyšet, co se stalo na Shomekově farmě. Nebyly rády, že tam jsme. Nepotřebovaly naše problémy.

Spaly jsme na holé zemi, bez střechy nad hlavou. V noci přišlo přes příkop několik otroků a znásilnili nás, protože nebyl nikdo, kdo by jim v tom zabránil, pro nikoho jsme neměly tu nejmenší cenu. Byly jsme příliš zesláblé a zbědované, než abychom se mohly bránit. Jedna z nás, dívka jménem Abye, se přece jen bránila. Muži ji surově zbili. Ráno se nemohla ani hnout, nebyla schopna promluvit. Dozorci ji tam nechali, když nás odváděli pryč. Nechali tam ještě jednu dívku, vysokou otrokyni, která měla na hlavě bílé jizvy jako pěšinky ve vlasech. Když jsme odcházely, podívala jsem se na ni a zjistila jsem, že je to moje bývalá přítelkyně Walsu. Předtím jsme se nepoznaly. Seděla v prachu na zemi, hlavu skloněnou.

Pět z nás odvedli z tábora do Velkého Domu Zeskrových, do části pro otrokyně. Na chvíli mi svítila naděje, protože jsem byla zvyklá sloužit v Domě. To jsem ještě nevěděla, jak je Zeskrova farma jiná než farma Shomekových. Tady byl Dům plný lidí, plný panstva a Dozorců. Byla to velká rodina, ne jeden Pán jako u Shomekových. Bydlelo jich tu na tučet se svými rodinnými příslušníky, služebnictvem a hosty, takže v mužské části Domu žilo kolem čtyřiceti mužů a skoro stejný počet žen obýval bezu. Dále tam bylo více než padesát sloužících. Nás sem vzali ne jako služebné, ale jako souložnice.

Když nás vykoukali, nechali nás v místnosti pro souložnice, velké ratejně bez jediného koutku soukromí. Kromě nás tam už bylo asi deset žen. Ty, kterým se jejich práce líbila, se na nás tvářily nevraživě; ostatní náš příchod uvítaly, protože doufaly, že je vystřídáme a že se budou moci začlenit mezi domácí služebnictvo. Žádná z nich na nás však nebyla zlá a některé byly laskavé. Daly nám oblečení, protože jsme celou tu dobu byly nahé, a konejšily tu nejmladší z nás, asi jedenáctiletou dívku z tábora, která se jmenovala Mio a bílé tělíčko měla samou modřinu.

Jedna z těch žen se jmenovala Sezi-Tual. Podívala se na mě a v obličeji se jí objevil ironicky výraz. Bylo v ní něco, co mě probudilo.

„Ty nejsi obyčejná plebejka," řekla. „Jsi černá jako ten starý ďábel Zeskra. Jsi dítě Dozorce, že?"

„Ne, paní," řekla jsem. „Jsem pánovo dítě. A taky dítě boží. Jmenuji se Rakam."

„Tvůj pámbíček se k tobě v poslední době nechoval moc hezky," řekla. „Možná by ses měla modlit k milosrdné Paní Tual."

„Nehledám milosrdenství," řekla jsem. Od té doby mě měla Sezi-Tual ráda a chránila mě, což jsem opravdu potřebovala. Večer nás většinou posílali do mužské části Domu. Když se pořádaly večírky a dámy po jídle odešly, přivedli nás, abychom seděly pánům na klíně a pily s nimi víno. Pak si s námi páni užívali na pohovkách nebo si nás brali do svých pokojů. Zeskrovci nebyli suroví. Někteří sice rádi znásilňovali, ale většina z nich dávala přednost pomyšlení, že po nich toužíme a chceme totéž, co oni. Takoví muži mohli být spokojeni. Ti první, když jsme daly najevo strach a byly poslušné, ti druhí, když jsme se podvolily a tvářily se, že nám to dělá dobře. Ale někteří z jejich hostů byli úplně jiní. Neexistoval žádný zákon, který by souložnice chránil před ublížením na zdraví nebo zabitím. Pán nemusel se špatným zacházením souhlasit, ale bylo neslušné, aby v tom hostům bránil: hosté očekávali, že má tolik otrokyň, že může nad nějakými ztrátami mávnout rukou. Takže do pohostinného domu Zeskrových přicházeli i tací, kteří si libovali v mučení. Sezi-Tual, oblíbenkyně Starého pána, proti tomu mohla protestovat a také to dělala. Takoví hosté už pak nebývali zváni znovu. Ale během mého pobytu jeden z hostů zabil Mio, tu holčičku, která s námi přišla z Shomekovy farmy. Přivázal ji k posteli a provaz kolem jejího krku tak utáhl, že se během soulože uškrtila.

Už o těchto věcech nebudu víc vyprávět. Řekla jsem to, co jsem musela říct. Jsou pravdy, které jsou zbytečné. Vědění je omezené na určité místo, tvrdí můj přítel. Je to pravda a kde je to pravda, že to dítě muselo zemřít tak, jak zemřelo. Je to pravda a kde je to pravda, že tak zemřít nemuselo?

Často jsem dělala společnost Lordu Yaseovi. Byl to muž středního věku, kterému se líbila moje černá kůže. Říkal mi „moje paní" nebo „rebelko", protože to, k čemu došlo na Shomekově farmě, tady nazývali vzbouřením otroků. Po nocích, kdysi pro mě neposlal, jsem sloužila jako společnice pro kohokoli jiného.

Když jsem byla u Zeskrových dva roky, přišla za mnou jednou časně ráno Sezi-Tual. Tu noc jsem se vrátila pozdě od Lorda Yasea. V ratejně nás v tu dobu bylo jen pár, protože předchozího večera se konal večírek a pro většinu dívek poslali. Sezi-Tual mě probudila. Měla divné vlasy, kudrnaté a rozčuchané. Pamatuji se na její obličej, jak se nade mnou skláněla a ty kudrnaté vlasy jí padaly do tváře. „Rakam," šeptala, „včera se mnou mluvil jeden otrok, který sem přišel se svým pánem. Dal mi tohle. Řekl, že se jmenuje Suhame."

„Suhame," opakovala jsem. Byla jsem ospalá. Podívala jsem se, co mi to podává: nějaký špinavý pomačkaný papír.

„Neumím číst!" řekla jsem netrpělivě a zívla jsem.

Ale podívala jsem se na ten papír a poznala jsem ho. Věděla jsem, co je tam napsáno. Byl to ten papír o svobodě. Ten můj papír o svobodě. Tenkrát jsem se dívala, jak na něj Lord Erod píše moje jméno. Pokaždé, když na papíry nadepisoval jméno, četl je nahlas, abychom věděli, co píše. Zapamatovala jsem si ty kudrlinky prvního písmena obou svých jmen: Radosse Rakam. Vzala jsem papír do ruky a ruka se mi třásla: „Odkud to máš?"

„Zeptej se raději toho Suhame," řekla. Najednou jsem pochopila, co to jméno znamená: „z Hame." Bylo to heslo. Věděla to také. Dívala se na mě, najednou se sklonila a opřela se čelem o moje čelo. Zatajila dech. „Pomůžu ti, pokud to půjde," zašeptala.

Setkala jsem se se „Suhamem“ v jedné ze špižiren. Když jsem ho uviděla, hned jsem ho poznala: Ahas, kterého měl Lord Erod tak rád, stejně jako Gea. Nenápadný tichý mladík s bledou pletí, nikdy jsem o něm moc nepřemýšlela. Měl pronikavý pohled a já si vždycky myslela, že nás nepřátelsky sleduje, když jsem se bavila s Geem. Ted se na mě díval tak nějak zvláště, pohled měl pořád pronikavý, a přesto prázdný.

„Jak to, že jsi tady s Lordem Boebou?“ zeptala jsem se. „Jsi přece svobodný?“

„Jsem tak svobodný jako ty,“ řekl. Nerozuměl jsem mu.

„Cožpak Lord Erod nezachránil ani tebe?“ zeptala jsem se.

„Ano. jsem svobodný člověk.“ Jeho obličej začal ožívat, vytrácela se z něj ta mrtvolná nehybnost, která v něm byla, když na mě poprvé pohlédl. „Lady Boeba je členkou Společenství. Pracuji pro Hame. Snažím se najít lidi z Shomekovy farmy. Slyšeli jsme, že několik žen je tady. Jsou ostatní ještě naživu, Rakam?“

Hlas měl tichý a když vyslovil mé jméno, zatajil se mi dech a hrdlo se mi sevřelo. Oslovila jsem ho jménem, přistoupila jsem blíž a objala ho. „Jsou tu ještě Ratual, Ramayo a Keo,“ řekla jsem. Něžně mě držel. „Walsu je v táboře,“ řekla jsem. „Pokud ještě žije.“ Rozplakala jsem se. Neplakala jsem od smrti Mio. Plakal také.

Mluvili jsme spolu několikrát. Vysvětlil mi, že jsme opravdu podle zákona svobodné, ale ten zákon na farmách nikdo nerespektuje. Vláda se nebude plést mezi farmáře a ty, které oni prohlásí za své otroky. Kdybychom se dožadovaly svých práv, Zeskrové by nás asi zabili, protože nás pokládají za ukradené zboží a nechtějí mít ostudu. Musíme utéct, nebo nás musí někdo ukrást. Teprve ve městě bychom mohly být opravdu svobodné.

Musely jsme mít jistotu, že nás nikdo ze Zeskrových lidí neprozradí proto, že nám bude závidět nebo si bude chtít získat přízeň pánů. Sezi-Tual byla jediná, které jsem bezmezně věřila.

Ahas zařídil náš útěk s její pomocí. Prosila jsem ji, aby se k nám připojila, ale ona byla toho názoru, že když nemá papíry, musela by se pořád skrývat a to by bylo horší než její život u Zeskrových.

„Mohla bys odjet na Yeowe,“ řekla jsem.

Zasmála se. „Všechno, co o Yeowe vím, je to, že se odtamtud nikdy nikdo nevrátil. Proč utíkat z jednoho pekla do druhého?“

Ratual se rozhodla, že s námi nepůjde; byla oblíbenkyní jednoho z mladých pánů a nechtěla na tom nic měnit. Ramayo, ta nejstarší z nás, co jsme přišly z Shomekovy farmy, a Keo, nyní patnáctiletá, chtěly jít. Sezi-Tual zašla do tábora a zjistila, že Walsu žije a pracuje na poli. Zařídil její útěk bylo mnohem těžší. Z tábora nebylo úniku. Muselo by se to podařit ve dne, na poli, před očima Dozorců. I promluvit s ní bylo těžké, protože babičky byly nedůvěřivé. Ale Sezi-Tual se to podařilo a Walsu jí řekla, že udělá cokoli, aby zase „uviděla ten svůj papír.“

Letadlo Lady Boeby na nás čekalo na kraji velkého gedového pole, na kterém se právě sklízelo. Byl konec léta. Ramayo, Keo a já jsme ráno odešly z Domu každá zvlášť a v jinou dobu. Nikdo nás tam moc nehlídal a taky jsme neměly kam utéct. Farma Zeskrowch ležela mezi dalšími podobnými a uprchlý otrok by nenašel přítele na stovky mil daleko. Jedna za druhou jsme se různými směry přes pole a lesíky přikradly k místu, kde nás v letadle čekal Alias. Srdce mi bušilo tak prudce, že jsem skoro nemohla dýchat. Vyhlíželi jsme Walsu.

„Tamhle je!“ křikla Keo, která hlídkovala na křídle letadla. Ukazovala někam na druhou stranu velkého strniště.

Walsu vyběhla ze skupinky stromů na opačném konci pole. Běžela naplno a vyrovnaným tempem, jako by se nebála. Ale najednou se zarazila. Otočila se. Chvilku jsme nevěděli proč. Pak jsme uviděli, jak se ze stínu stromů vynořili dva muži, kteří ji pronásledovali.

Nerozběhla se směrem od nich, dovedla by je k nám. Zamířila proti nim. Skočila po nich jako divoká kočka na lovu.

Když vyskočila, jeden z mužů vystřelil. Jak padala, strhla toho druhého s sebou na zem. Ten první ještě několikrát vystřelil. „Nastupte,“ zavelel Ahas. „Honem.“ Vyškřábaly jsme se do letadla a to se vzneslo do vzduchu. Zdálo se, že se všechno odehrálo v jednom a tomtéž okamžiku. V tom okamžiku, kdy Walsu provedla ten úžasný skok, jako by se také vznesla do vzduchu, vstříc smrti, vstříc svobodě.

3. Město

Složila jsem svůj papír o svobodě do malého obdélníčku. Držela jsem ho v ruce celou tu dobu, co jsme byli v letadle a i potom, když jsme přistáli ve Městě, a pokračovali tramvají. Když Alias zjistil, co svírám v dlani, řekl, že se o ten papír nemusím bát. Státní úřad má záznam o našem propuštění z otroctví a tady ve Městě se zákony dodržují. Jsme svobodní lidé, řekl. Jsme gareoti, to znamená páni, kteří nemají žádné otroky. „Přesně jako Lord Erod,“ řekl. Pro mě to bylo nesrozumitelné. Musela jsem se toho tolik učit! Držela jsem ten papír v dlani až do chvíle, kdy jsem ho mohla uložit na bezpečném místě. Mám ho dodnes.

Pak jsme šli kousek pěšky ulicemi. Ahas nás dovedl k domu, který stál přímo u chodníku. Alias řekl, že je to něco jako tábor, ale my jsme si myslely, že je to určitě panský dům. Přivítala nás žena středního věku. Měla světlou pleť, ale mluvila a chovala se jako paní, takže jsem nevěděla, kdo to je. Představila se nám jako Ress a řekla, že je rentérkou a zároveň správcovou této otevřené ubytovny.

Rentéři byli otroci, které jejich majitelé pronajímali různým firmám. Pokud si je najala nějaká velká firma, měla svou vlastní ubytovnu, ale mnoho rentérů pracovalo pro malé firmy, nebo mělo nějakou živnost, takže pak bydleli v ubytovnách, za které se platilo a kterým se říkalo otevřené ubytovny. Tohle byla jedna z nich. Podporovalo ji Společenství. Její obyvatelé museli dodržovat zavírací hodinu, protože se na noc zamykalo, ale to bylo vše; jinak byli nájemníci zcela samostatnými osobami. V této ubytovně bylo rentérů jen málo, většina nájemníků byli gareoti, bývalí otroci. Ve čtyřiceti bytových jednotkách bydlelo přes sto lidí. Na dům dohlíželo několik žen, které bych nazvala babičkami, ale tady se jim říkalo správcové.

Na farmách daleko na venkově, v daleké minulosti, kde život byl obehnan milemi polí, stoletými tradicemi a odhodlanou nevědomostí, byl kterýkoli otrok vydán na milost a nemilost svému pánovi. Odtamtud jsme teď přišly do obrovského

dvoumilionového davu lidí, kde nikomu nebránili využít svých možností a schopností, kde jsme se musely co nejrychleji naučit, jak přežít, ale svůj život jsme měly ve vlastních rukou.

Ještě nikdy jsem neviděla ulici. Neuměla jsem přečíst ani slovo. Měla jsem se hodně co učit.

Ress to bylo ihned jasné. Byla to žena velkoměsta, myslela a mluvila rychle, byla netrpělivá, agresivní, senzitivní.

Dlouho jsem jí nedokázala porozumět a mít ji ráda. Připadala jsem si díky ní hloupá a tupá jako poleno. Často jsem se na ni zlobila.

Teď jsem se dokázala zlobit. Nepocíťovala jsem hněv, když jsem bydlela u Zeskrů. Nemohla jsem. Pohltit by mě. Tady pro něj prostor byl, ale ten byl k ničemu. Tiše jsem ho snášela. Keo a Ramayo bydlely společně ve velkém pokoji, já měla malý pokojík hned vedle. Nikdy jsem neměla svůj pokoj. Nejdřív jsem se v něm cítila osaměle a tak nějak zahanbeně, ale brzy se mi to začalo líbit. První věc, kterou jsem svobodně udělala, kterou jsem udělala jako svobodná žena, bylo to, že jsem za sebou zavřela dveře.

Po večerech jsem zavírala dveře a učila jsem se. Dopoledne jsme se chodily zaučovat v práci a odpoledne jsme měly vyučování: čtení, psaní, počty, dějepis. Pracovala jsem v malé dílně, kde se vyráběly papírové a dýhové krabičky na kosmetiku, svíčky, šperky a podobné věci. Naučili mě všechny jednotlivé kroky, jak krabičku vyrobit a jak ji pak ozdobit, protože většinu práce ve městě dělali právě zruční řemeslníci, kteří dokonale znali svůj obor. Duna patřila jednomu členovi Společenství. Ostatní zaměstnanci byli rentěři. Po vyučení jsem měla tak jako oni dostávat plat. Zatím nás tři podporoval Lord Erod. Staral se i o několik mužů z Shomekovy farmy, kteří bydleli jinde. Erod se za námi nikdy nepřišel podívat. Myslím, že nechtěl vidět nikoho z lidí, které osvobodil za tak katastrofických okolností. Ahas a Geu mi řekli, že prodal většinu pozemků v Shomeke a peníze použil pro Společenství a pro svou politickou kariéru v Radikální straně, která podporovala emancipaci.

Geu přišel několikrát. Stal se z něj člověk z velkoměsta, vypadal dobře a uměl se tu orientovat. Když se na mě díval, cítila jsem, že myslí na to, jak jsem u Zeskrových dělala souložnici, a neviděla jsem ho ráda.

Ahas, o kterém jsem nikdy v těch starých dobách nepřemýšlela, si teď získal můj obdiv. Věděla jsem, že je statečný, rozhodný a laskavý. Byl to on, kdo nás hledal, našel a zachránil. Erod to sice zaplatil, ale Ahas celou věc provedl. Často nás navštěvoval. Byl jediným nepošramoceným pojítkem s mým dětstvím.

A přicházel jako přítel, jako společník, nikdy jsem se před ním necítila jako bývalá otrokyně. Zlobila jsem se teď na každého muže, který se na mě díval tak, jako se muži dívají na ženy. Zlobila jsem se na ženy, které se na mě dívaly a braly mě sexuálně. Lady Tazeu zajímalo jen moje tělo. U Zeskrových jsem taky byla jen dalším tělem. Dokonce i pro Eroda, který se mě nikdy nedotkl, jsem znamenala totéž. Tělo, kterého se mohli dotýkat nebo ne, jak se jim zlíbilo. Mohli mě použít nebo ne, bylo to na nich. Nenáviděla jsem ty sexuální partie svého těla, pohlaví a prsa, křivku boků a břicha. Už od raného dětství mě oblékali do jemných látek, aby odhalili všechnu tu sexualitu ženského těla. Když jsem si začala vydělávat a mohla jsem si své oblečení koupit nebo ušít, začala jsem nosit šaty z pevného a hrubého materiálu. Měla jsem ráda své ruce, obratné při práci, a svou hlavu, které sice učení ještě moc nešlo, ale přesto se učila, ať jí to dalo sebevíc zabrat.

Strašně ráda jsem se učila dějepis. Vyrůstala jsem úplně bez něj. Na Shomekově a Zeskrově farmě bylo všechno pořád stejné. Nikdo nevěděl o tom, že by kdy život vypadal jinak. Nikdo nevěděl, že existuje nějaké místo, kde by život mohl být jiný. Byli jsme otroky přítomnosti.

Erod hovořil o změně, to je pravda, ale tu změnu měli provést páni. To oni měli náš život změnit, to oni nás měli osvobodit tak, jako si nás přivlastnili. Z dějepisu jsem se poučila, že jakákoli svoboda byla vždycky vydobyta, ne darována.

První knihou, kterou jsem si už sama přečetla, byly dějiny Yeowe, velmi jednoduše napsané. Líčily období kolonizace, vládu Čtyř sdružení, to hrozné první století, kdy kosmické lodě přivázely na Yeowe otroky a odvážely vzácné kovy. Otroci byli tak levnou pracovní silou, že nebyla žádná škoda umřít je prací v dolech k smrti a neustále doplňovat stav novými zásilkami. O, o Yeowe, nikdo se odtamtud nevrátí. Pak tam Sdružení začala posílat i otrokyně, aby tam pracovaly a rodily děti. Po letech se otroci vylili z břehů táborů a založili města — krásná velká města, jako je toto, ve kterém žiji. Ale města neřídili páni nebo dozorcí, ale obyčejní lidé, a žili tam podobně jako jsme žili my v naší ubytovně. Mohli zaplatit svou svobodu Sdružením částí svého výdělku, tak jako v některých částech Voe Deo platili společně hospodařící zemědělci svým vlastníkům. Na Yeowe se těmto lidem říkalo polosvobodní. Ne svobodní, ale polosvobodní. V té knize se dále psalo, že ti lidé pak začali přemýšlet a říkali si: Proč nejsme svobodní? Tak udělali revoluci. Osvobození. Revoluce začala na plantáži v Nadami a odtud se šířila dál. Třicet let bojovali za svobodu. A teprve před třemi roky zvítězili, odstranili Sdružení, pány a dozorce ze svého světa. Tančili a zpívali v ulicích: svoboda, svoboda! Ta kniha, kterou jsem četla (pomalu, ale přece jen jsem ji přečetla), vyšla tam, na Yeowe, ve Svobodné zemi. Cizinci ji přivezli na Werel. Pro mě se stala svatou.

Zeptala jsem se Ahase, jak to teď na Yeowe vypadá, a on mi řekl, že tam sestavují svou vládu, sepisují dokonalou ústavu, aby si byli všichni podle zákona rovni.

Na netu ve zprávách tvrdili, že na Yeowe bojuje jeden proti druhému, že tam panuje bezvládní, lidé hladoví, na venkově řadí divošské kmeny a města drancují bandy výtržníků a zákony a pořádek jsou tytam. Korupce, nevědomost, zkáza, umírající svět, říkalo se.

Ahas řekl, že vláda Voe Deo, která válčila s Yeowe a prohrála, se teď bojí revoluce na Werelu. „Nevěř žádným zprávám," poradil mi. „A už vůbec nevěř reportážím. Ani se na ně nedívej. Je to stejná lež jako všechno ostatní, ale když člověk něco vidí a vžije se do toho, uvěří tomu snáz. A oni to vědí. Nepotřebují zbraně, když mají tvůj mozek." Na Yeowe nebyli vpuštěni žádní naši reportéři ani kameramani, řekl, všechny ty „zprávy" jsou vymyšlené a natočené s herci. Na Yeowe se dostalo jen pár cizinců z Ekumenu, a to se ještě Yeowané dlouho radili, jestli je nemají poslat zpět, aby si svou svobodu uchránili jen pro sebe.

„Ale co potom my?“ zeptala jsem se, protože jsem začala snít o tom, že tam odjedu, že odjedu do Svobodného světa hned, jakmile bude Hame moci najmout loď a poslat tam lidi.

„Někteří říkají, že otroci mohou přijít. Jiní zase tvrdí, že by se tam všichni neuživilí a že by tam bylo přelidněno. Ted o tom zrovna demokraticky jedná. Brzy se to rozhodne, jen co bude po prvních volbách.“ Ahas také snil o tom, že tam odejde. Mluvili jsme o našem snu, jako si dva milenci povídají o lásce.

Ale žádné kosmické lodě v té době na Yeowe neodlétaly. Organizace Hame nemohla otevřeně jednat a Společenství mělo zákaz jednat za ni. Ekumenové nabídli dopravu na svých vlastních lodích tomu, kdo by chtěl odletět, ale vláda Voe Dea jim odmítla poskytnout místo k tomuto účelu. Mohli odvézt jen svoje lidi. Žádný Werelan nesměl Werel opustit.

Uplynulo teprve čtyřicet let od doby, kdy Werel konečně dovolil, aby na něj vstoupili cizinci a navázali diplomatické styky. Když jsem pokračovala v dějepisné četbě, začala jsem trochu rozumět povaze toho dominantního národa Werelanů. Ta černá rasa, která si podmanila všechny ostatní národy Velkého kontinentu a nakonec celého světa, ti, kteří si říkali páni, byli přesvědčeni, že je jen jeden způsob, jak žít. Věřili, že jsou takoví, jako mají lidé byt, že dělají to, co mají lidé dělat, a znají všechny dostupné pravdy. Všechny ostatní národy Werelu, i když se jim postavily na odpor, je napodobovaly, snažily se byt jako oni, a tak se staly jejich vlastnictvím. Když se z nebe objevil nějaký jiný národ, který jinak vypadal, jinak se choval, jinak přemýšlel a nechtěl se nechat podmanit a zotročit, rasa vlastníků s ním nechtěla nic mít. Trvalo jim čtyři sta let, než připustili, že mají rovnoprávné protějšky.

Zúčastnila jsem se jedné manifestace Radikální strany, na které mluvil Erod, ještě krásněji než kdy jindy. Všimla jsem si nějaké ženy, která stála v davu vedle mě a poslouchala. Měla zvláštní oranžovohnědou pleť odstínu borovicové kůry a v koutcích očí jí svítilo bělmo. Myslela jsem si, že je nemocná - vzpomněla jsem si na tu vředovou chorobu, kterou měl Lord Shomeke a kdy se mu změnila kůže a vystoupilo bělmo. Otřásla jsem se a poodstoupila. Podívala se na mě, slabě se usmála a zase obrátila svou pozornost k řečníkovi. Vlasy měla kudrnaté a tvořily jí kolem hlavy bohatou svatozář jako mívala Sezi-Tual. Její oblečení bylo z jemného materiálu, nezvykle stříženě. Pomalu mi docházelo, kdo to je, že sem přišla ze světa, který je nepředstavitelně vzdálen. A nejpodivnější na tom bylo, že i přes svou odlišnou pleť, oči, vlasy a myšlení je taky člověk jako já: o tom jsem vůbec nepochybovala. Cítila jsem to. Na chvíli mě to hrozně rozrušilo. Pak mě to přestalo trápit a já pocítila hroznou zvědavost a strašnou louhu. Ta žena mě neodolatelně přitahovala. Přála jsem si, abych ji znala, abych věděla to, co ví ona.

Duše bývalé otrokyně se ve mně svářela se svobodnou duší. Tak to bude celý můj život.

Keo a Ramayo přestaly chodit do školy hned, jakmile se naučily číst, psát a používat kalkulačku, ale já pokračovala. Když už jsem se neměla co učit ve škole, která spadala pod organizaci Hame, učitelé mi pomohli najít kurzy na netu. I když byly kontrolované vládou, vedli je sympatičtí učitelé a byli tam lidé z celého světa. Mluvílo se o literatuře, historii, přírodních vědách a umění. Vždycky jsem prahla po dalších poznatcích z historie.

Ress, která byla členkou Hame, mě jako první vzala do knihovny. Protože tam mohli chodit jen páni, nebyla cenzurovaná vládou. Osvození otroci se světlou pleť byli z knihovny pod různými záminkami vykazováni. Já byla tmavá a naučila jsem se tady ve městě vystupovat s jakousi lhostejnou hrdostí, která člověka ušetřila mnoha urážek a ponižení. Ress mi poradila, ať do knihovny vkročím takovým stylem, jako by mi patřila. Udělala jsem to a dostalo se mi všech výhod bez jediné otázky. Tak jsem začala svobodně číst, mohla jsem si přečíst kteroukoli knihu v té obrovské knihovně, přečetla bych snad všechno, kdyby to bylo možné. Čtení mi skytalo obrovské potěšení.

Kromě práce ve výrobně krabiček, která byla dobře placená, příjemná a mezi příjemnými lidmi, a učení a čtení jsem toho už moc neměla. Ani jsem nechtěla víc. Byla jsem osamělá, ale cítila jsem, že ta osamělost není zase až tak vysokou cenou za to, co chci.

Ress, kterou jsem zpočátku neměla ráda, se stala mou přítelkyní. Chodila jsem s ní na schůze Hame a také za zábavou, o které bych bez jejího vedení nevěděla nic. „Tak pojď, ty trdylko,“ říkávala. „Musíme to mládě z plantáže něco naučit.“ A brávala mě do divadla nebo do tančírny, kde byla dobrá hudba. Vždycky měla chuť tančit. Nechala jsem ji, ať mě učí, ale tanec mě moc nebavil. Jednoho večera, když jsme tančily „slow-go“, mě k sobě začala tisknout, a když jsem se jí podívala do tváře, uviděla jsem na ní masku sexuální touhy, rozměklou a prázdnou. Vytrhla jsem se jí. „Nechci tančit,“ řekla jsem.

Šly jsme pěšky domů. Doprovodila mě ke dveřím mého pokoje a tam se mě snažila obejmout a políbit. Byla jsem bez sebe hněvem. „Nechci to!“ řekla jsem.

„Promiň, Rakam,“ řekla jemně. Nikdy předtím jsem ji tak neslyšela mluvit. „Vím, jak se asi cítíš. Ale musíš se přes to přenést, musíš mít svůj vlastní život. Nejsem muž a opravdu tě chci.“

Skočila jsem jí do řeči: „Byla jsem zneužitá ženou ještě dřív, než se mě dotkl první muž. Zeptala ses mě, jestli tě chci já? Mě už nikdy nikdo zneužívat nebude!“

Vztek a zloba ze mě vytryskly jako jed z nákazy. Kdyby se mě bývala chtěla ještě jednou dotknout, něco bych jí udělala. Zabouchla jsem jí dveře před nosem. Šla jsem celá rozechvělá ke stolu, posadila jsem se a začala číst rozevřenou knihu, která tam ležela.

Druhého dne jsme byly obě zahanbené a chovaly se k sobě nepřírozeně. Ale Ress měla pod slupkou velkoměstské drsnosti a úspěchanosti trpělivé jádro. Už se víckrát nepokusila se mnou se milovat, ale získala si mou důvěru a já s ní mohla mluvit o věcech, o kterých jsem se s nikým jiným nebavila. Pozorně mě poslouchala a řekla mi, co si myslí. Řekla: „Ty trdylko, máš to všechno popletené. A jak bys taky neměla? Myslíš si, že sex je něco, co někdo páchá na tobě. Tak to není. Je to něco, co děláš ty. S někým jiným. Ne jim. Ty nikdy nezažila pravý sex. Všechno, cos zažila, bylo znásilnění.“

„Totéž mi před lety řekl Lord Erod,“ řekla jsem. Znělo to hořce. „Je mi jedno, jak se tomu říká. Ale užila jsem si toho dost. Bude mi to stačit až do konce života. A jsem ráda, že můžu byt bez toho.“

Ress se ušklíbala. „V dvaadvaceti?“ řekla. „Možná na chvilku. Jestli jsi takhle šťastná, tak budiž. Ale přemýšlej o tom, co jsem ti řekla. Lásky je dost velkou součástí života, než aby se dala jen tak vyškrtnout.“

„Když budu potřebovat sex, můžu si udělat dobře sama,“ řekla jsem a bylo mi jedno, jestli ji raním. „Láska s tím nemá nic společného.“

„V tom se právě mýlíš,“ řekla, ale já ji neposlouchala. Učila jsem se od učitelů a z knih, které jsem si sama vybírala, ale nepřijímala jsem rady, o které jsem nepožádala. Odmítala jsem poslouchat, co mám dělat a co si mám myslet. Jestli jsem měla být svobodná, chtěla jsem být svobodná podle svého. Byla jsem jako malé dítě, které se poprvé postaví. Ahas mi taky radil. Řekl, že je bláznovství, abych tolik studovala. „S takovým knihomolstvím nemůžeš být nijak užitečná,“ řekl. „To slouží jen tobě. My potřebujeme lidi do vedení a členy, kteří mají praktické zkušenosti.“

„Potřebujeme učitele!“

„Ano,“ řekl, „ale tys už před rokem věděla dost, abys mohla učit. K čemu je dobrá historie starověku, fakta o jiných světech? My musíme udělat revoluci!“

Nepřestala jsem číst, ale cítila jsem se provinile. Začala jsem vyučovat ve škole pro Hame, učila jsem negramotné číst a psát, stejně jako to učili mě před třemi lety. Byla to nelehká práce. Pro dospělého člověka, unaveného po celodenní práci, je těžké naučit se po večerech číst. Daleko snadnější je zabavit se u netu.

V duchu jsem se pořád hádala s Ahasem a jednou jsem mu řekla: „Je na Yeowe knihovna?“

„Nevím.“

„Viš, že tam není. Po otrokářích žádné knihovny nezůstaly, protože žádné neměli. Byli to nevzdělanci, které zajímal jenom zisk. Vědomosti - to je dobro samo o sobě. Učím se proto, abych mohla své vědomosti přinést na Yeowe.“

Kdybych mohla, přinesla bych jim tam celou naši knihovnu!“

Zíral na mě. „To, co si páni mysleli a to, co dělali - o tom jsou všechny ty jejich knihy. Tohle na Yeowe nepotřebují.“

„Ale ano, potřebují,“ řekla jsem a byla jsem si jista, že se mýlí, i když jsem zase nedokázala říct proč.

Zkrátka mě ve škole požádali, abych učila historii, protože jeden z učitelů odešel. Hodiny se mi dařily. Pečlivě jsem se na ně připravovala. Brzy jsem dostala skupinu pokročilých studentů a i tam jsem si vedla dobře. Studenty zajímaly mé názory a srovnání našeho světa s jinými. Hodně jsem studovala způsoby, jakým na různých místech vychovávají své děti, kdo je za ně odpovědný a jak je tato odpovědnost chápána, protože jsem si myslela, že právě v tomto spočívá buď osvobození, nebo naopak zotročení člověka.

Na jednu takovou přednášku přišel nějaký člověk z Ekumenského velvyslanectví. Polekalo mě, když jsem mezi svými posluchači uviděla cizí tvář. Ještě víc mě vyděsilo, když jsem poznala, kdo to je. Učil v tom prvním kurzu ekumenské historie, který jsem absolvovala prostřednictvím netu. Vždycky jsem dychtivě naslouchala, i když jsem se nikdy nezúčastnila diskuse. To, co jsem se tam dozvěděla, na mě mělo hluboký vliv. Myslela jsem si, že mu ode mě bude připadat opovážlivé mluvit o věcech, které on zná ze své vlastní zkušenosti. Pro koktala jsem se svou přednáškou a snažila jsem se nevidět jeho oči s bělmem v koutcích.

Po přednášce za mnou přišel, zdvořile se mi představil, pochválil mou přednášku a zeptal se mě, jestli jsem četla tu a tu knihu. Vtáhl mě do rozhovoru tak obratně a mile, že jsem si ho musela hned oblíbit a důvěřovat mu. A on si mou důvěru brzy zasloužil. Potřebovala jsem jeho vedení, protože o rovnováze sil mezi muži a ženami, na níž právě závisí životy dětí a hodnota jejich vzdělání, už byla napsána a byla řečena spousta hloupostí. Jejich autory byli dokonce i moudří lidé. Ten muž znal užitečné knihy na toto téma, po jejichž přečtení už budu sama vědět, jak dál.

Jmenoval se Esdardon Aya. Zastával nějakou vysokou pozici na velvyslanectví, ale nebyla jsem si jista jakou. Narodil se na Hainu, ve Starém světě, prvním domově lidstva, odkud pocházeli všichni naši předkové.

Někdy jsem si myslela, jak je to zvláštní, že toho tolik vím o dávné minulosti, já, která jsem do šesti let nevěděla, co je za zdí tábora, a do osmnácti let jsem ani neznala jméno země, kde žiju! Bylo tomu tak ještě před pěti lety, kdy jsem byla ve městě úplným nováčkem. Někdo řekl „Voe Deo“ a já se zeptala „Kde to je?“ Všichni na mě zírali. Některá rentérka mi tenkrát drsným hlasem odpověděla:

„Tady, ty huso. Voe Deo je přímo tady. Je to tvoje a moje vlast!“

Řekla jsem to Esdardonu Ayovi. Nesmál se. „Vlast, národ,“ řekl. „To jsou zvláštní a velmi složité pojmy.“

„Mou vlastí bylo otroctví,“ řekla jsem a on přikývl.

Teď jsem jen zřídka viděla Ahasa. Chybělo mi jeho laskavé přátelství, ale ono se stejně změnilo ve výčitky. „Jsi namyšlená, pořád se někde předvádíš a mluvíš k publiku,“ řekl. „Myslíš víc na sebe než na naši věc.“

Řekla jsem: „Ale já mluvím k lidem v Hame, píšu o věcech, které potřebujeme vědět-všechno, co dělám, je kvůli svobodě.“

„Společensví nemá žádnou radost z té tvé brožurky,“ řekl mi s vážnou starostlivostí, jako by mi sděloval nějaké tajemství, které potřebuji vědět. „Požádali mě, abych ti řekl, že máš svoje další věci, které budeš chtít publikovat, nejdřív předložit výboru. Ty tiskoviny vydávají horké hlavy. Hame působí spoustu problémů našim kandidátům,“ „Naším kandidátům!“ zvolala jsem hněvivě. „Žádný z otrokářů není můj kandidát! Pořád ještě dostáváš rozkazy od Mladého Pána?“

Tím jsem ho ťala. Řekl: „Když budeš myslet v první řadě na sebe, když nebudeš spolupracovat, přivedeš nás všechny do neštěstí.“

„Nemyslím jen na sebe - to dělají politici a kapitalisté. Myslím v první řadě na svobodu. Proč nespolupracujete vy se mnou? Můžu se takhle zeptat taky, Ahasi!“

Odešel rozzlobený a i já se zlobila.

Myslím, že mu chybělo, že už na něm nejsem závislá. Možná mi taky tu mou nezávislost záviděl, protože byl pořád Erodovým člověkem. Zůstal mu věrný. Naše roztržka nás oba trápila. Hrozně bych si přála vědět, co se s ním stalo v těch nelehkých časech, které následovaly.

Jeho výtky nebyly neoprávněné. Věděla jsem, že mám talent oslovovat lidi a působit na jejich mozky a srdce svými přednáškami a psaním. Nikdo mi neřekl, že tento můj talent je stejně nebezpečný, jako je velký. Ahas tvrdil, že myslím především na sebe, ale já věděla, že to není pravda. Byla jsem cele ve službách pravdy a svobody. Nikdo mi neřekl, že výsledek nesvětí prostředky, protože jen Pán Kamye ví, jak všechno dopadne. Řekla by mi to možná moje babička. Arkamye by mi to také připomněla, ale moc jsem si v ní teď nečetla a tady ve městě nebyli starci, kteří by po večerech předzpěvovali slovo boží. A i kdyby tu byli, neslyšela bych je pro zvuk svého hlasu, který tak krásně mluvil krásnou pravdu.

Věřím, že jsem nenadělala víc škody než kdokoli jiný z naší organizace. Ale pohlavárům ve Voe Deo neušlo, že Hame je čím dál odvážnější a že Radikální strana sílí. Rozhodli se proti nám zakročit.

Chtěli nás rozvrátit. Otevřené ubytovny měly mužskou a ženskou část, ale kromě toho tu bylo i několik bytů pro páry. To byla radikální věc. Jakýkoli svazek mezi otroky byl nelegální. Jediná legální oddanost otroka byla vůči jeho pánovi. Dítě otroka nepatřilo matce, ale pánovi. Ale protože kromě otroků tady bydleli i gareoti, až dosud byly byty pro dvojice tolerovány nebo ignorovány. A najednou se vláda začala ohánět zákonem, dvojice byly pozatýkány, ti, kdo pobírali plat, museli zaplatit pokutu, rozdělili je a poslali bydlet do firemních ubytoven. Ress a její kolegyně, které naši ubytovnu řídily, také dostaly pokutu s pohrůzkou, že pokud bude v budoucnu zjištěno podobné „nemorální uspořádání“ ubytovny, ponесou za to následky a budou poslány do pracovních táborů. Dvě malé děti jednoho manželského páru neměla vláda na seznamu, takže tu zůstaly opuštěné, protože rodiče jim odvedli. Keo a Ramayo si je vzaly k sobě. Staly se chráněnci ženské části, podobně se to vždycky dělávalo i se sirotky v tábore.

Na schůzích Hame a Společenství se o tom vedly vášnivé debaty. Někteří prohlašovali, že právo dvojic otroků žít společně a společně vychovávat děti je věc, kterou by Radikální strana měla podporovat. Nijak by to neohrožovalo vlastnický poměr a mohlo by to zapůsobit na vrozený instinkt mnoha otrokářů, obzvláště žen, které sice nemohly hlasovat, ale byly by cennými spojenci. Jiní tvrdili, že soukromé city musí ustoupit oddanosti věci svobody a že jakýkoli osobní zájem je až na druhém místě za tou velkou věcí, již je emancipace. Lord Erod se takhle nechal slyšet najedno schůzi. Povstala jsem, abych mu oponovala. Řekla jsem, že svoboda neexistuje bez sexuální svobody a že dokud nebudou ženy moci a muži ochotni převzít odpovědnost za své děti, žádná žena, ať už paní nebo otrokyně, nebude svobodná.

„Muži musí nést odpovědnost za veřejnou stránku života, ať se dítě narodí do sebelepšího světa; ženy za tu domácí stránku života, za morální a fyzickou výchovu dítěte. Takhle to přikazuje bůh a příroda," odpověděl Erod.

„Takže emancipace pro ženu bude znamenat, že může svobodně žít v beze, být pod zámekem v ženské části domu?"

„Samozřejmě že ne," začal, ale já jsem jej znovu přerušila, protože jsem se bála jeho zlatého jazyka: „Tak co potom znamená svoboda pro ženu? Je to něco jiného než svoboda pro muže? Nebo je svobodný člověk svobodný?"

Moderátor rozzlobeně tloukl paličkou, ale několik dalších otrokyň se chytilo mé otázky. „Kdy bude Radikální strana mluvit za nás?" ptaly se a jedna z těch starších křičela: „Kde jsou vaše ženy, vy otrokáři, kteří chcete zrušit otroctví? Proč tu nejsou? Nepustíte je ven z bezy?"

Moderátor udeřil paličkou a konečně obnovil klid. Cítila jsem se napůl vítězně, napůl jsem se bála. Viděla jsem, že se na mě teď Erod a několik lidí z Hame dívá jako na veřejného výtržníka. A moje slova nás opravdu rozdělila. Ale nebyli jsme už rozdělení?

Skupinka nás žen šla pak ulicemi domů a živě jsme diskutovaly. Toto teď byly moje ulice, se všemi těmi auty, semaforey, nebezpečím a životem. Byla jsem žena z Města, svobodná žena. Toho večera jsem já byla pánem. Město patřilo mně. Budoucnost patřila mně.

Spory pokračovaly. Byla jsem požádána, abych promluvila na mnoha místech. Když jsem jednou odcházela z takové schůze, přišel za mnou Hain Esdardon Aya a řekl úplně obyčejným tónem, jako by se mnou diskutoval o mém proslovu:

„Rakam, hrozí ti zatčení."

Nechápala jsem. Šel se mnou, stranou od ostatních, a pokračoval: „Zaslechl jsem něco na velvyslanectví. Vláda Voe Dea se chystá změnit statut osvobozených otroků. Už tě nebudou pokládat za gareota. Budeš muset mít pána-ručitele." To byla špatná zpráva, ale po chvilce přemýšlení jsem řekla: „Myslím, že bych si našla pána, který by se za mě zaručil. Třeba Lorda Boebu."

„Ten pán-ručitel musí být schválen vládou... Tohle má sloužit k oslabení Společenství jak v řadách otroků, tak v řadách pánů. Svým způsobem je to velice důmyslné," řekl Esdardon Aya.

„A co se stane, když nesezenu schváleného ručitele?"

„Označí tě za uprchlíka."

To znamenalo smrt, pracovní tábor nebo dražbu.

„Ach bože," řekla jsem a chytila se Esdardonovy paže, protože se mi udělala tma před očima.

Šli jsme kousek ulicí. Když černá clona zmizela, uviděla jsem ulici, vysoké domy města, zářící světla, o kterých jsem si myslela, že mi patří.

„Mám nějaké přátele," řekl ten Hain po mém boku, „kteří plánují výlet do Bamburského království."

Po chvilce jsem řekla: „Co bych tam dělala?"

„Odtamtud odlétá loď na Yeowe."

„Na Yeowe," řekla jsem.

„Tak jsem to slyšel," pokračoval, jako bychom mluvili o jízdním řádu tramvají. „Počítám, že za pár let nabídne Voe Deo cesty na Yeowe. Vyvoz vzbouřenců, výtržníků, členů Hame. Ale to bude znamenat, že uznají Yeowe jako stát, což ještě neudělali. Ale povolují nějaké pololegitimní obchodní úmluvy ze strany zákaznických států... Před pár lety bamburský král koupil jednu ze starých lodí Sdružení, samotnou slavnou Colony Trader. Král si myslel, že se mu bude líbit na

werelskvch měsících. Ale nudil se tam. Takže pronajal loď konsorciu vědců z Bamburské univerzity a obchodníkům z hlavního města. Několik podnikatelů z Bamburu ji používá pro drobný obchod s Yeowe a několik vědců z univerzity na ní současně podniká vědecké expedice. Každá cesta je samozřejmě velice drahá, takže vždycky berou co nejvíc vědců." Poslouchala jsem jako omámená, a přesto jsem pochopila.

„Zatím jim to vycházelo," řekl.

Vždycky mluvil tichým, trochu pobaveným tónem, a přesto nepůsobil povýšeně.

„Víš o té lodi Společenství?"

„Jsem přesvědčen, že někteří členové ano. A lidi z Hame. Ale je velice nebezpečné o tom vědět. Kdyby se zdejší vláda dozvěděla, že obchodní partner vyvází cenný majetek... Vlastně, věříme, že asi mají nějaké podezření. Takže je to nesnadné rozhodnutí. Nebezpečné a neodvolatelné. Kvůli tomu nebezpečí jsem váhal, jestli ti to mám říct. Váhal jsem tak dlouho, že se teď musíš rozhodnout velmi rychle. Vlastně ještě dnes večer, Rakam."

Zvedla jsem zrak od světél velkoměsta k nebi. „Poletím," řekla jsem. Pomyslela jsem na Walsu.

„Dobře," řekl. Na dalším rohu jsme změnili směr cesty a vykročili místo k mému domovu k Ekumenskému velvyslanectví.

Nikdy jsem nehloubala nad tím, proč to pro mě udělal. Byl to tajemný muž, měl tajemnou moc, ale vždycky mluvil pravdu a já si myslím, že pokaždé, když mohl, uposlechl hlasu svého srdce.

Když jsme vešli do velkého parku, který se rozprostíral kolem budovy velvyslanectví a v zimní noci byl tlumeně osvětlen světly umístěnými na zemi, zastavila jsem se. „Moje knihy," řekla jsem. Tázavě se na mě podíval. „Chtěla jsem vzít na Yeowe svoje knihy. Hlas se mi trásl, slzy mi vstoupily do očí, protože všechno, co jsem opouštěla, se teď vtělilo do těch knih. „Myslím, že na Yeowe potřebuji knihy," řekla jsem.

Po chvíli navrhl: „Pošlu ti je naši příští lodí. Rád bych tě na tu loď dostal," dodal tiše. „Ale Ekumenové pochopitelně nemohou poskytovat lety zdarma uprchlým otrokům..."

Otočila jsem se k němu, vzala ho za ruku a opřela si na chvíli čelo o jeho dlaň. Bylo to poprvé v mém životě, kdy jsem něco takového udělala ze svobodné vůle.

Polekal se. „Pospěšme si," řekl a pobídl mě k rychlejšímu tempu.

Velvyslanectví najímalo werelské strážce, většinou veoty, kteří patřili ke kastě starých válečníků. Jeden z nich, důstojný, zdvořilý a velmi mlčenlivý muž, mě doprovázel letadlem do Bamburu, ostrovního království na východ od Velkého kontinentu. Měl pro mě všechny doklady, které jsem potřebovala. Z letiště mě zavezl do Královské vesmírné observatoře, kterou král nechal postavit pro svou kosmickou loď. Hned jsem do ní nastoupila, stála na obrovském lešení připravena ke startu.

Myslím, že v přední části lodi byly pohodlné prostory, které sloužily králi při cestách na měsíce. Trup lodi patřil kdysi Zemědělskému plantážnickému sdružení, ještě tam byly obrovské úložné prostory pro zemědělské produkty Kolonie. Z Yeowe se dováželo obilí ve čtyřech nákladních odděleních, kde teď byly uskladněny zemědělské stroje vyrobené v Bamburu. V pátém oddělení cestovali otroci.

V nákladním prostoru nebyla sedadla. Na podlahu dali plstěné podložky, na které jsme si lehli, a byli jsme připoutáni k nosníkům, jako se připevňoval náklad. Bylo tam kolem padesáti „vědců". Já přišla jako poslední. Připoutali mě bezpečnostními pásy. Posádka letadla měla naspěch, všichni byli nervózní a mluvili jen bambursky. Nerozuměla jsem jejich pokynům. Musela jsem hrozně na záchod, ale oni křičeli: „Není čas, není čas!" Tak jsem tam ležela a můj močový měchýř mi působil nesnesitelná muka. Posádka zavírala obrovské dveře, které mi připomínaly brány tábora v Shomeke. Nějaké mimino plakalo. Tomu jazyku jsem rozuměla. Pak se pod námi ozval velký hluk. Cítila jsem, jak mi něco tiskne tělo k podlaze, jako by na mě došlápla nějaká velká a měkká noha. Moje lopatky se vřezávaly do podložky, jazyk se mi tlačil do hrdla, jako bych se měla zadusit, a močový měchýř se s prudkou bodavou bolestí a horkou úlevou vyprázdnil. Pak jsme se dostali do stavu beztlíže - vznášeli jsme se v popruzích. Slyšela jsem, jak na sebe lidi kolem pokřikují, určitě na sebe volali: „Jsi v pořádku? Ano, jsem." To mimino nepřestávalo plakat, byl to nervy drásající křik. Popruhy mě začaly tísnit, protože jsem viděla svou sousedku, jak sedí a tře si paže a hrudník v místech, kde byla připoutána. Ale z reproduktoru se ozval zastřený hlas, který zavelel nejdřív v bamburštině a pak v našem jazyce: „Ne od poutávej té se! Nehýbejte se! Zaútočili na nás! Situace je velmi nebezpečná!"

Tak jsem ležela v jemném oparu své moči, naslouchala cizí řeči kolem sebe a nerozuměla ani slovu. Bylo mi hrozně, a zároveň jsem nepocíťovala nejmenší strach. Necítila jsem žádnou starost. Bylo to, jako bych umírala. A bylo by hloupé dělat si s čímkoli starosti, když člověk umírá.

Loď se podivně kymácela, otřásala se, zdálo se, že se otáčí. Několika lidem bylo špatně. Vzduch se naplnil pachem a drobnými kapičkami zvratků. Uvolnila jsem si ruce alespoň natolik, abych si mohla přetáhnout přes obličej šátek jako roušku, jejíž konce jsem si zastrčila pod hlavu.

Pod šátkem jsem už nad sebou neviděla mohutnou klenbu nákladního prostoru, která ve mně vyvolávala pocit, že k ní vzlétnu nebo že do ní spadnu. Šátek měl moji vůni, což mě uklidňovalo. Byl to šátek, který jsem často nosila na přednášky, byl z jemné látky, tmavě růžový a protkány stříbrným vláknem. Když jsem si ho na tržnici kupovala za svoje vlastní peníze, vzpomněla jsem si na matčin červený šátek, který dostala od Lady Tazeu. Napadlo mě, že by se jí tento líbil, i když neměl tak jasnou barvu. Teď jsem ležela a přes filtr šátku se dívala do tmavě růžového přitímní, ozářeného světly u kulatých okýnek, a myslela na svou matku, Yowu. Možná ji to ráno v táboře zabili. Možná ji vzali na jinou farmu jako souložnici, ale Ahasji nikde nevypátral. Myslela jsem na to, jak nakláněla hlavu trochu na stranu, uctívá, ale bdělá, graciózní. Oči měla velké a jasné, „oči, v kterých se odráží všech sedm měsíců", jak se zpívá v jedné písni. Pak mě napadlo:

ale já už ty měsíce nikdy neuvidím.

Bylo mi tak divně, že abych se utěšila a odreagovala, začala jsem si v té samotě červeného stanu zahřívání mého

dechem tichounce zpívat. Zpívala jsem písni o svobodě, které jsme zpívali v Hame, a pak jsem zpívala milostné písni, které mě naučila Lady Tazeu. Nakonec jsem zazpívala „Ó, ó, Yeowe,“ nejdřív potichu, pak trochu hlasitěji. Uslyšela jsem, že se někde blízko mě v tom načervenalém oparu přidal mužsky hlas, pak ženský. Otroci z Voe Dea tu píseň znali. Zpívali jsme společně. Přidal se i hlas nějakého muže z Bamburu, chytil melodii a doplnil slova ve svém rodném jazyce. Ostatní se připojili. Pak zpěv odumřel. I pláč dítěte zeslábl. Vzduch se už skoro nedal dýchat. O mnoho hodin později, když ventily začal proudit dovnitř čerstvý vzduch a my si mohli uvolnit popruhy, jsme se dozvěděli, že nějaká loď patřící ke kosmické obraně Voe Dea zadržela naši nákladní loď a nařídila kapitánovi zastavit. Ten se rozhodl signál ignorovat. Válečná loď vystřelila, a i když naše loď nebyla zasažena, tlaková vlna poškodila ovládací zařízení. Náš kapitán pokračoval v cestě a válečnou loď už nebylo vidět ani slyšet. Do cíle nám zbývalo jedenáct dní. Možná na nás bude čekat poblíž Yeowe i s posilou. Jako důvod pro zastavení naší lodi uvedli „podezření z pašování zboží“.

Flotila válečných kosmických lodí byla sestavena před mnoha stoletími a měla chránit Werel před očekávanými útoky z Císařství cizinců, jak se tenkrát říkalo Ekumenům. Werelští měli takový strach z představy této hrozby, že vrhli všechnu svou energii do technologie kosmických letů. Výsledkem byla kolonizace Yeowe. Po čtyřech stech letech, během kterých nedošlo k žádnému ohrožení nebo útoku, Voe Deo povolilo přítomnost ekumenských velvyslanců na svém území. Obranná flotila byla během války za osvobození používána k přepravě vojska a zbraní. Teď byly lodě používány podobným způsobem, jako otrokáři používali honící psy a kočky: k pronásledování uprchlých otroků.

Zjistila jsem, že v nákladním prostoru jsou další dva lidé z Voe Dea. Uvolnili jsme si navzájem svoje „kšandičky“, abychom si mohli povídat. Oba dva poslala do Bamburu Hame a zaplatila jim cestu. Netušila jsem, že se za tu cestu musí platit. Věděla jsem, kdo zaplatil za mě.

„Nemůžete letět kosmickou lodí z pouhé lásky,“ řekla ta žena. Byla to zvláštní osoba. Byla opravdu vědeckou pracovnící. U společnosti, která si ji najala, vystudovala chemii a přesvědčila Hame, aby ji vyslala na Yeowe, protože si byla jista, že její znalosti tam budou potřebné a žádané. Vydělávala si mnohem víc než mnozí gareoti, ale předpokládala, že na Yeowe bude mít plat ještě vyšší. „Budu bohatá,“ řekla.

Muž, nebo spíš ještě chlapec, dělník z továrny v severní části Města, jednoduše utekl a měl to štěstí, že potkal lidi, kteří ho mohli zachránit před smrtí nebo pracovním táborem. Bylo mu šestnáct, byl to nevzdělaný a hluchý divoch, ale povahu měl hrozně milou. Hned se stal všeobecně oblíbeným, miláčkem publika. O mě také byl zájem, protože jsem znala dějiny Yeowe a s pomocí jednoho muže, který uměl oba jazyky, jsem mohla Bamburům říct něco o místě, kam letěli - o stoletích otroctví, o Nadami, válce a Osvobození. Někteří z pasažérů byli rentéři z měst, ostatní patřili ke skupině otroků z farem, které Hame koupila v dražbě za falešné peníze a pod falešnými jmény, a oni hned poté pospíchali na loď. Nikdo z nich nevěděl, kam poleť. A právě tento trik přilákal pozornost Voedeňanů k našemu letu.

Yoke, ten chlapec, donekonečna mudroval o tom, jak nás Yeowané přivítají. Měl představu - byl to napůl žert a napůl sen - že na nás čekají kapely a řečníci a obrovská hostina. Jak dny mýjely, neustále vylepšoval vidinu té hostiny. Dny se vlekly, měli jsme hlad, vznášeli jsme se ve stavu beztlíže v obrovském a prázdném nákladním prostoru, kde jedinou změnou bylo ztlumení nebo zjasnění světél v dvanáctihodinových intervalech a podávání dvou jídel během „dne“. Byla to voda a potraviny v tubách, které jsme si vymačkali do úst. Moc jsem nepřemýšlela o tom, co by se mohlo stát. Byla jsem mezi dvěma mezníky. Pokud nás válečné lodi objeví, asi zemřeme. Pokud se dostaneme na Yeowe, bude to nový život. Teď jsme pluli.

4. Yeowe

Loď bezpečně přistála v yeowském přístavu. Nejdříve vyložili bedny se zemědělskými stroji, potom ostatní náklad. Vypotáčeli jsme se, drželi jsme se jeden druhého, protože jsme si hned nemohli zvyknout na nádhernou přitažlivost toho nového světa, který nás vtahoval do svého středu, a byli jsme oslepeni sluncem, kterému jsme teď byli blíží než kdykoli předtím.

„Sem! Sem!“ křičel nějaký muž. Byla jsem vděčná, že slyším svou řeč, ale zdálo se, že i Bamburští rozumějí. Sem - dovnitř - svléknout - čekat. Jediné, co jsme v prvních okamžicích ve svobodném světě slyšeli, byly rozkazy. Museli jsme absolvovat očistu, což bylo namáhavé a vyčerpávající. Museli jsme projít lékařskou prohlídkou. Všechno, co jsme si přivezli, muselo být vyčištěno, prověřeno a sepsáno. V mém případě to netrvalo dlouho. Měla jsem jen oblečení, ve kterém jsem přiletěla a které jsem měla dva týdny na sobě. Byla jsem ráda, že jsem se mohla umýt. Nakonec nám řekli, abychom se postavili do fronty v jednom velkém prázdném skladišti. Na dveřích byl ještě pořád nápis ZSY - Zemědělské sdružení Yeowe. Jeden za druhým jsme šli ke vstupnímu pohovoru. Muž, který mluvil se mnou, byl malý běloch středního věku s brýlemi, vypadal jako kterýkoli úředník z Města, ale já k němu vzhlížela s úctou. Byl to první Yeowan, se kterým jsem mluvila. Dával mi otázky podle nějakého formuláře a zapisoval si moje odpovědi. „Umíte číst?“ - „Ano.“ - „Co ještě?“ - Trochu jsem se zakoktala a pak jsem ze sebe vypravila: „Učím - učím čtení a dějepis.“ Ani jednou ke mně nevzhlídl.

Byla jsem ráda, že mám dostatek trpělivosti. Koneckonců Yeowané se nás neprosili, abychom sem přišli. Byli jsme přijati jen díky tomu, že věděli, že kdyby nás vrátili, čekala by nás hrozná smrt v podobě veřejné popravy. Byli jsme náklad, který přinesl zisk Bamburu, ale pro Yeowe jsme byli problémem. Ale mnozí z nás měli kvalifikaci, která zde byla určitě potřebná, a já byla ráda, že se nás na to zeptali. Když jsme měli vstupní pohovor za sebou, rozdělili nás na dvě skupiny: na muže a ženy. Yoke mě objal a se smíchem a máváním přešel na svou stranu. Já stála s ostatními ženami opodál. Dívaly jsme se, jak odvádějí všechny muže ke kyvadlovce, kterou měli odjet do Starého hlavního města. Trpělivost i naděje mě najednou opustila. Modlila jsem se: „Pane Kamy, tady ne, tady už ne!“ Můj strach přešel v hněv. Když k nám přišel nějaký muž a začal nás zase komandovat, kam máme jít, přistoupila jsem k němu a zeptala jsem se: „Kdo jste? Kam jdeme? Jsme svobodné ženy!“

Byl to mohutný chlap s kulatým bílým obličejem a modrýma očima. Podíval se na mě ze svých výšin, nejdřív zamračeně, ale pak se usmál. „Ano, sestřičko, jste svobodné," řekl. „Ale všichni musíme pracovat, ne? Vy, dámy, pojedete na jih. Potřebují tam lidi na rýžových polích. Trošku si zapracujete, vyděláte si nějaké peníze, trošku se porozhlédnete, souhlasíte? Když se vám tam nebude líbit, vraťte se sem. Tady takové krásné dámičky vždycky využijeme."

Nikdy jsem neslyšela yeowštinu, kterou se mluvilo na venkově, zpěvavou, měkkou řeč s protahovanými zvuknými samohláskami. Nikdy jsem neslyšela, že by se otrokyním říkalo dámy. Nikdo mi nikdy neřekl sestřičko. A určitě to slovo „využít" nemyslel tak, jak jsem si ho vyložila. Myslel to dobře. Byla jsem zmatená a rozrušená. Už jsem neřekla nic. Ale ta chemička, Tualtak, se ozvala: „Poslyšte, já nejsem žádná zemědělská síla, jsem vědecká pracovnice s bohatou praxí -" „Ach, všechny jste vědecké pracovnice," řekl Yeowan s širokým úsměvem. „Tak pojďte, dámy!" Vykročil rázně vpřed a my za ním. Tualtak nepřestávala mluvit. Usmíval se a nevěnoval jí pozornost.

Zavedl nás k vagónu, který stál na vedlejší koleji. Obrovské zářící slunce právě zapadalo. Nebe bylo růžové a oranžové, plné záře. Černé stíny na zemi se prodlužovaly. Teplý vzduch byl prašný a sladce voněl. Než jsem nastoupila do vagónu, shýbla jsem se a sebrala ze země malý načervenalý kamínek. Byl kulatý, s tenkým bílým proučkem. Byl to kousek Yeowe. Držela jsem Yeowe v dlani. Ten kamínek také ještě pořád mám.

Posunuli náš vagón na hlavní trať a připojili k vlaku. Když se vlak rozjel, dostaly jsme večeři. Byla to polévka servírovaná z velkých pojízdných kotlů, misky sladké, husté rýžové kaše, ovoce pini - přepych na Werelu, tady běžná věc. Jedly jsme a jedly. Dívala jsem se, jak poslední paprsky světla mizí za dlouhými zvlněnými kopci, kterými vlak projížděl. Vyšly hvězdy. Žádné měsíce. Už nikdy. Ale viděla jsem, jak na východě vychází Werel. Byla to velká modrozelená hvězda, která vypadala jako Yeowe, když se na ně díváte z Werelu. Ale Yeowe nikdy nevyjde po západu slunce. Yeowe jde za sluncem.

Žiju a jsem tady, pomyslela jsem si. Jdu za sluncem. Pustila jsem všechno ostatní z hlavy a houpání vlaku mě uklábalo ke spánku.

Druhého dne nás nechali vystoupit v jednom malém městě, které leželo na velké řece Yot. Naše třiaadvacetiletá skupina byla rozdělena a deset z nás odvezl volský potah do vesnice Hagayot. Býval to tábor ZSY, kde se v močálech pěstovala ryže jako potrava pro otroky Kolonie. Teď to byla družstevní vesnice, kde se v močálech pěstovala ryže jako potrava pro Svobodné lidi. Začlenili nás do družstva. Žily jsme na účet ostatních až do dne výplaty, kdy jsme mohly splatit to, co jsme družstvu dlužily.

Byl to rozumný způsob, jak zacházet s přistěhovanci bez peněz, kteří neznali jazyk nebo neměli žádnou kvalifikaci. Ale nechápala jsem, proč ignorovali naše vzdělání. Proč poslali muže z bamburských plantáží, rolníky, do města, a ne sem? Proč sem poslali jen ženy?

Nechápala jsem, proč ve vesnici svobodných lidí existovala zase mužská a ženská část oddělená příkopem.

Nechápala jsem, i když jsem to zjistila velmi brzy, proč o všem rozhodují muži a proč jen oni dávají všechny rozkazy.

Ale pochopila jsem, že i za těchto okolností se nás bojí, nás werelských žen, které jsme nebyly zvyklé přijímat rozkazy od svých vrstevníků. A taky jsem pochopila, že ty rozkazy musím plnit bez jediného slova odmuvy, jediného křivého pohledu. Muži z Hagayotu nás sledovali se zlobnou podezíravostí a pro ránu neměli daleko stejně jako naši někdejší Dozorci. „Možná jste tam u vás mužům rozkazovaly," řekl nám jejich předák hned prvního rána na poli. „Ale to platilo tam. Tady nic takového neexistuje. Tady jsme svobodní a pracujeme společně. Myslíte si, že jste Dozorkyně. Tady ale žádné Dozorkyně nemáme."

V ženské části byly také babičky, ale vůbec neměly ty pravomoci, které mívaly babičky u nás. V prvním století tady žádné otrokyně nežily, muži se o sebe museli postarat sami, vybudovali si svoje pravomoci. Když byly nakonec do těch malých království otroků posílány ženy, už na ně žádná moc nezbyla. Neměly absolutně žádné slovo. Dokud neodešly do měst, neměly v Yeowe vůbec slovo.

Naučila jsem se mlčet.

Ale pro mě a pro Tualtak to nebylo tak zlé jako pro našich osm bamburských společnic. Byly jsme prvními přistěhovanci, které ti vesničani! kdy viděli. Znali jen jeden jazyk. Mysleli si, že bamburské ženy jsou čarodějnice, protože nemluví jako „lidské bytosti". Bičovali je, když se spolu bavily svým jazykem.

Musím přiznat, že první rok ve Svobodném světě jsem si připadala stejně jako u Zeskry. Nenáviděla jsem stát celý den v mělké vodě ryžovišti. Nohy jsme vždycky měly rozmáčené a opuchlé a plné drobných červíků, kteří se zavrtávali do kůže a my je musely večer vybírat. Ale byla to potřebná práce a nepříliš těžká pro zdravou ženu. Byla to práce, která mě nenudila.

Hagayot nebyla kmenová vesnice, nebyla tak konzervativní jako některé staré vesnice, o kterých jsem se dozvěděla později. Dívky tu nebyly rituálně znásilňovány a žena byla v ženské části v bezpečí. „Skákala přes příkop" jen s mužem, kterého si sama vybrala. Ale ať šla žena kamkoli sama nebo se jen opozdila za skupinkou ostatních na ryžovišti, chápalo se to tak, že „si o to říká", a všichni muži si mysleli, že mají právo uplatňovat na ní svou sílu.

Našla jsem si dobré přítelkyně mezi ženami z vesnice i mezi bamburskými. Nebyly zdaleka tak nevědomé jako já před několika málo lety a některé byly dokonce moudřejší, než budu kdy já. Mezi muži, kteří si mysleli, že jsou naši páni, nebylo možné hledat přítele. Nedovedla jsem si představit, jak by se tady život mohl změnit. Bylo mi z toho moc smutno, když jsem ležela mezi spícími ženami a dětmi v naší chatě a kladla jsem si otázku: Je tohle to, kvůli čemu Walsu zemřela?

Když jsem tam byla druhý rok, rozhodla jsem se udělat to, co bude v mých silách, abych se udržela nad vodou ve vši té bídě, z které na mě šel strach. Jedna z bamburských žen, poddajná a pomalu chápající, kterou bičovali jak muži, tak ženy za to, že mluvila svým rodným jazykem, se utopila v jednom z velkých ryžovišť. Lehla si do teplé mělké vody, která jí sahala něco nad kotníky, a utopila se. Děsila mě ta rezignace, to zoufalství. Rozhodla jsem se, že využiju svých schopností, že naučím vesnické ženy a děti číst,

Nejdřív jsem napsala na rýžové plátno několik slabik a vyrobila takovou hru pro malé děti. Některé starší dívky a ženy to zaujalo. Věděly, že lidé ve městech umí číst. Pokládaly to za záhadu, za nějaké čáry, které daly lidem z měst jejich velkou moc. Nevymlouvala jsem jim to.

Pro ženy jsem nejdřív napsala verše a pasáže z Arkamye, všechny, které jsem si pamatovala, aby je měly k dispozici a nemusely čekat na někoho z mužů, kteří si říkali „kněží“, až jim je přednese. Byly na sebe pyšné, když se naučily číst. Pak jsem požádala svou přítelkyni Seugi, aby mi vyprávěla příběh, svůj vlastní zážitek z dětství o setkání s divokou kočkou v močále. Sepsala jsem jej a nazvala „Lev z močálu, od Aro Seugi“, a přečetla jej nahlas kroužku dívek a žen. Žasly nad tím a smály se. Seugi plakala a dotýkala se písmen, která zachytila její vyprávění.

Starosta vesnice a jeho pomocníci, předáci a čestní synové, celá ta vesnická hierarchie a správa, se tvářili podezíravě a nebyli rádi, že vyučuju, ale zakázat mi to nechtěli. Vládní orgány Yotebberského regionu poslaly oznámení, že zřizují vesnické školy, kam se budou děti na půl roku posílat. Muži z vesnice věděli, že jejich synové budou mít výhodu, když tam přijdou a budou už umět číst a psát.

Vyvoleny Syn, mohutný mírný a bledý muž, který ve válce přišel o oko, za mnou nakonec přišel. Měl na sobě kabát patřící k jeho úřadu, úzký dlouhý kabát, jaký nosili werelští páni před třemi sty lety. Řekl mi, že bych neměla učit číst dívky, ale jen chlapce.

Řekla jsem mu, že buďto budu učit všechny děti, které se chtějí učit, nebo nikoho.

„Dívky se tohle nechtějí učit,“ řekl.

„Chtějí. Přihlásilo se mi čtrnáct dívek. Chlapců je osm. Chcete snad říct, že dívky nepotřebují náboženství, Vyvolený Synu?“

Na chvíli se zarazil. „Měly by se učit život Milosrdné Paní,“ řekl.

„Napišu pro ně Život Tual,“ řekla jsem ihned. Odešel, zachovává si svou důstojnost.

Měla jsem ze svého vítězství jen malou radost, ale aspoň něco. Mohla jsem pokračovat ve vyučování.

Tualtak mě pořád sváděla k útěku do města, které leželo dál po proudu řeky. Hrozně zhubla, protože jí nesvědčila těžká strava. Nenáviděla takovou práci a zdejší lidi. „Pro tebe to není problém, ty jsi pracovala na plantáži, byla jsi obyčejná otrokyně, ale já ne, moje matka pracovala ve městě, měli jsme pěkný byt na Haba Street, byla jsem nejlepší v laboratoři,“ opakovala mi pořád dokola, donekonečna, pořád žila ve světě, který ztratila.

Někdy jsem její řeči o útěku poslouchala. Snažila jsem se vybavit si v paměti mapy Yeowe, které byly v mých ztracených knihách. Pamatovala jsem se na tu velkou řeku Yot, která pramenila hluboko ve vnitrozemí a po třech tisících kilometrech ústila do Jižního moře. Ale kde jsme my na té dlouhé šňůře, jak daleko od Yotebber City v její deltě? Mezi Hagayotem a městem může ležet stovka takových vesnic. „Už tě někdy znásilnili?“ zeptala jsem se Tualtak.

Urazilo ji to. „Pracovala jsem jako rentérka, nebyla jsem souložnice,“ odsekla.

Řekla jsem: „Byla jsem souložnicí dva roky. Kdyby mě někdo ještě někdy znásilnil, zabila bych buď toho muže, nebo sebe. Myslím, že dvě Werelky, které by se tu někde samy pohybovaly, by byly znásilněny. Nemůžu to udělat, Tualtak.“

„Všude to přece nemůže být stejné jako tady!“ rozplakala se tak zoufale, že se i mně stáhlo hrdlo pláčem.

„Možná, až otevřou ty školy - až tu budou lidi z měst - tak potom -“ To bylo vše, co jsem jí mohla poskytnout, a i sobě, jako naději. „Snad když budou letos dobré žně, když budeme moci dostat svoje peníze, tak se dostaneme na vlak...“

To byla opravdu naše největší naděje. Problémem bylo vyrazit naše peníze ze starosty a jeho kohorty. Společné peníze měli uložené v kamenném domku, kterému říkali Hagayotská banka, a byli jediní, kdo je kdy viděli. Každý jednotlivec měl účet, který byl držen ve velké tajnosti. Starý bankéř vám ho vždycky neochotně vyndal z prachu k nahlédnutí. Ale ženy a děti si nemohly peníze z banky vybrat. Dostaly jsme místo pravých peněz hliněné mince, označené bankéřem, za které jsme si mohly ve vsi kupovat od ostatních jejich výrobky:

oblečení, sandály, nářadí, šňůry korálků, rýžové pivo. Vzpomněla jsem si na toho mrzáka v Shomeke, který radostně křepčil a zpíval: „Peníze v bance, bože! Peníze v bance!“

Všechny zdejší ženy tento systém nenáviděly, a když jsme přišly my nové, bylo nás hned o devět víc.

Jednou večer jsem se zeptala své přítelkyně Seugi, která měla vlasy stejně bílé jako pleť: „Seugi, víš co se stalo v Nadami?“

„Ano,“ řekla. „Ženy tam otevřely brány. Všechny ženy se vzbouřily a pak se k nim přidali i muži a svrhli Dozorce. Ale potřebovali zbraně. A jedna žena v noci ukradla pánovi klíč od zbrojnice, kde měli Dozorci pušky a střelivo, odemkla ji a svým vlastním tělem je držela otevřené tak dlouho, až se všichni otroci stihli ozbrojit. Zvítězili nad Sdružením a to místo, Nadami, se stalo svobodným.“

„Dokonce i na Werelu si ten příběh vyprávějí,“ řekla jsem. „Dokonce i tam si ženy vyprávějí o Nadami, kde ženy začaly boj za svobodu. Muži si to také vyprávějí. Mluví se o tom mezi zdejšími muži? Vědí o tom?“

Seugi a ostatní ženy přikyvovaly.

„Když ženy dokázaly osvobodit muže v Nadami,“ řekla jsem, „možná by ženy v Hagayotu dokázaly osvobodit své peníze.“

Seugi se rozesmála. Zavolala směrem ke skupině babiček: „Poslouchejte Rakam! Poslechněte si to!“

Následovaly dny a týdny řečnění, než se ustavila třicetiletá delegace žen. Přešly jsme most přes příkop do mužské části vesnice a obřadně jsme žádaly o návštěvu u starosty. Způsob, jakým jsme mohly nakupovat, byl ostudný. Hlavní slovo měla Seugi a další vesničanky, protože věděly nejlíp, jak daleko mohou zajít v zahanbování mužů, aniž by je vyprovokovaly k hněvu a odplatě. Když jsem to všechno poslouchala, byla jsem svědkem střetu důstojnosti s důstojností, hrdosti s hrdostí. Poprvé od té doby, co jsem se dostala na Yeowe, jsem měla pocit, že jsem jednou z nich, že ta jejich hrdost a důstojnost jsou i moje.

Na vesnici nic nejde rychle. Ale o dalších žních si ženy v Hagayotu mohly vybrat své peníze z banky v hotovosti.

„A teď za volební právo," řekla jsem Seugi, protože ve vesnici nebylo tajné hlasování. Když se konaly oblastní volby, dokonce i po schválení ústavy, předsednictvo vesnice počítalo jen s muži. Ženy nemohly ani volit, ani kandidovat. Muži napsali do kandidátek jména těch, které chtěli zvolit.

Ale nezůstala jsem v Hagayotu tak dlouho, abych pomohla i tohle změnit. Tualtak byla dost nemocná a taky napůl šílená touhou dostat se z močálů do města. A já po tom také toužila. Tak jsme si vyzvedly výplatu a Seugi a několik dalších žen nás odvezly po hrázi volským potahem k nákladnímu nádraží. Tam jsme zvedly praporek, který signalizoval dalšímu vlaku, že má zastavit a naložit cestující.

Za pár hodin přijel, dlouhý vlak s krytými nákladními vagóny naloženými ryží, kterou vezl do mlýnů v Yotebber City. Cestovaly jsme ve služebním voze s posádkou vlaku a několika vesnickými muži. Na opasku jsem měla velký nůž, ale všichni muži se chovali uctivě. Když byli mimo tábor, byli plaší a stydliví. Seděla jsem na horní palandě a dívala se na rozlehlé vlnící se močály, na vesnice na březích široké řeky, a přála jsem si, aby vlak jel dál až donekonečna.

Ale Tualtak ležela na palandě pode mnou, kašlala a byla mrzutá. Když jsme přijely do Yotebber City, byla tak zesláblá, že jsem věděla, že jí musím sehnat lékaře. Jeden z železničářů byl tak hodný, že nám řekl, jak se dostat tramvají do nemocnice. I když jsme se v horku kodrcaly přečpanou tramvají přečpanými ulicemi města, nemohla jsem si pomoci, ale byla jsem šťastná.

V nemocnici po nás chtěli doklady o občanství.

Nikdy jsem o něčem takovém neslyšela. Později jsem zjistila, že ty naše dostalo vedení Hagayotu. Nechali šije u sebe stejně jako doklady všech „svých" žen. V té chvíli jsem se však zmohla jen na jediné: „O žádných takových dokladech nevím."

Slyšela jsem, jak žena za přepážkou říká té druhé: „Bože, jak může někdo byt tak špinavý!"

Věděla jsem, jak vypadáme. Věděla jsem, že jsme špinavé a vypadáme jako ty poslední z posledních. Ale když jsem to slovo zaslechla, probudila se ve mně hrdost a lidská důstojnost. Sáhla jsem do batohu a vylovila svůj papír o svobodě, ten starý papír, který mi vypsál Lord Erod. Byl pomačkaný, na přehybech potrháný, špinavý.

„Toto je doklad o mém občanství," řekla jsem nahlas, až sebou obě ženy trhly. „Je na něm krev mé matky a babičky.

Moje přítelkyně je nemocná. Potřebuje lékaře. Tak nás k němu zaveďte!"

Z dlouhé chodby vyšla drobná hubená žena. „Pojďte, tady," řekla. Jedna z žen za přepážkou začala protestovat. Ta malá ji umlčela pohledem.

„Jsem doktorka Yeron," řekla a pak se opravila. „Pracuju tady jako ošetřovatelka," řekla. „Ale jsem lékařka. Avy- vy jste ze Starého světa? Z Werelu? Tak, posadte se tady, děťátko, a svlékněte si košili. Jak jste tu dlouho?"

Za čtvrt hodiny zvládla Tualtak vyšetřit, uložit ji na lůžko na oddělení, aby si odpočala a byla k dispozici na pozorování, vyptat se na naše osudy a poslat mě se vzkazem k jedné své přítelkyni, která mi pomůže najít bydlení a práci.

„Učitelka!" řekla doktorka Yeron. „Učitelka! Ach, moje milá, tady vás budou potřebovat jako déšť na vyprahlou zem!"

A opravdu. Hned první škola, do které jsem zašla, mě chtěla ihned zaměstnat s tím, že si můžu učit, co chci. Protože pocházím z kapitalistického světa, šla jsem se ještě poptat na pár dalších míst, chtěla jsem zjistit, jestli tam nebude lepší výdělek. Ale nakonec jsem se vrátila na tu první. Líbili se mi lidé, kteří tam byli.

Před Válkou za osvobození měla yeowská velkoměsta (což byla města Sdružení, kde žili otroci, kteří si vyplatili svou svobodu) své vlastní školy a nemocnice a spoustu výukových programů. Ve Starém hlavním městě byla dokonce univerzita pro otroky. Sdružení samozřejmě kontrolovalo všechny informace, které do těchto institucí plynuly, sledovalo a cenzurovalo veškerou výuku a literaturu, protože všechno mělo směřovat k maximalizaci jeho zisků. Ale v tomto úzkém rámci mohli otroci využívat informací, které měli, jak se jim zlíbilo, a Yeowané z měst si vzdělání hluboce cenili. Během té dlouhé války se celý systém shromažďování a vyučování znalostí zhroutil. Vyrostla celá jedna generace, která se neučila nic kromě bojování, skrývání, hladomoru a nemoci. Ředitel mé školy mi řekl: „Naše děti vyrůstaly negramotné, nevědomé. Můžeme se pak divit, že plantážníci jen navázali tam, kde předtím skončili Dozorci Zemědělského sdružení? Kdo je měl zastavit?"

Tihle muži a ženy věřili s vášnivým nadšením, že jen vzdělání je cestou ke svobodě. Pořád ještě vedli Válku za osvobození.

Yotebber City bylo velké, chudé, slunečné a rozrůstající se město s širokými ulicemi, nízkými budovami a obrovskými starými stromy, které skytaly dostatek stínu. Doprava byla většinou pěší, mezi pomalu se sunoucími davy cinkala jízdní kola a tramvaje. Kolem pobřežní náplavy u řeky se táhly kilometry dřevěných chatků a chýší, protože tam byla ideální půda pro zahradničení. Uprostřed města byla nízká vyvýšenina, obklopená mlýny a překladišti. Obchodní centrum se podobalo Městu ve Voe Deu, bylo jen o něco starší, chudší a příjemnější. Místo velkých obchodů pro bohaté tu byla tržnice, kde se dalo koupit veškeré zboží. Vzduch byl tady na jihu příjemný, teplý hebký vzduch od moře, mlhavý opar prosyceny slunečním světlem. Byla jsem šťastná. Mám ten dar od Bolia, že dokážu zapomenout na všechno zlé, nechat to za sebou, takže jsem byla v Yotebber City šťastná.

Tualtak se zotavila a našla si dobré zaměstnání jako chemička v jedné továrně. Vidala jsem jí málo, protože naše přátelství tenkrát vzniklo z nezbytnosti, a ne proto, že bychom si padly do oka. Když jsem ji potkala, vždycky mluvila o Haba Street a své laboratoři na Werelu a na zdejší práci a lidi si jen stěžovala.

Doktorka Yeron na mě nezapomněla. Poslala mi vzkaz, abych ji navštívila, což jsem učinila. Brzy potom, co jsem se trochu zabydlela, mě pozvala, abych s ní šla na schůzi vzdělávací společnosti. Zjistila jsem, že je to skupina demokratů, převážně učitelů, kteří se v souladu s novou ústavou snaží bojovat proti autokratické moci kmenových a oblastních pohlavářů a rozbourat takzvané otrocké myšlení a zkorumpovanou hierarchii založenou na potlačování práv žen, jakou jsem zažila v Hagayotu. Moje zkušenosti jim byly užitečné, protože všichni byli lidé z města a s otrockým myšlením se setkali jenom tehdy, když zjistili, že jsou jim sami ovládáni. Nejrozhněvanější byly ženy. Při Osvobození ztratily nejvíc a

ted' už neměly co ztratit. Všeobecně řečeno, muži byli pro pozvolný postup a ženy byly připraveny na revoluci. Jako Werelka neznalá politiky na Yeowe jsem jen poslouchala a nemluvila. Bylo pro mě těžké nemluvit. Jsem řečník a někdy toho mám hodně co říci. Ale držela jsem pusku a naslouchala jim. Ti lidé za to stáli, aby jim člověk naslouchal. Nevědomost se umí divoce bránit a nevzdělanost, jak dobře vím, může být chytrá.

Ačkoli nejvyšší představitel Yotebberského regionu, prezident zvolený ve zmanipulovaných volbách, možná nerozuměl naší protimanipulaci se školními osnovami, neplýtvat energií na kontrolu škol. Jeho inspektoři nám strkali nos do vyučování a cenzurovali knihy. Ale podobně jako kdysi Sdružení pokládal prezident za důležité kontrolovat net. Zprávy, publicistické pořady a reportáže byly plné figurek, které ovládal jako loutky. Co proti tomu mohla většina učitelů dělat? Rodiče, kteří neprošli vůbec žádným vzděláním, měli děti, které sledovaly net a poslouchaly, viděly a myslely tak, jak regionální prezident chtěl: že svoboda znamená poslušnost vůdcům, že násilí je ctností, že muž má dominantní postavení. Co zmohla slova proti uzákonění takových pravd v každodenním životě a ještě umocněných zprofanovaným zpravodajstvím?

„Gramotnost je irelevantní," tvrdila s lítostí jedna mluvčí z naší skupiny. „Pohlaváři skočili rovnou do stadia postgramotnosti a rovnou nám vnucují informační techniku."

Přemýšlela jsem nad jejími slovy, nelíbily se mi ty podivné výrazy jako irelevantní, postgramotnost, protože jsem se obávala, že má pravdu.

Na další schůzi naší skupiny přišel k mému překvapení nějaký cizinec: zástupce ekumenského velvyslance.

Předpokládalo se, že ho sem poslali ze Starého hlavního města, aby podpořil prezidentův postoj proti Celosvětové straně, která tady pořád ještě měla silné pozice a pořád ještě trvala na lom, že Yeowe by se mělo bránit vstupu cizinců. Zaslechla jsem, že tu někdo takový je, ale nenapadlo mě, že se s ním setkám na shromáždění podvrtných živlů z řad učitelů.

Byl to malý muž s hnědočervenou pletí a v koutcích očí mu bylo vidět bělmo, ale když tohle Člověk pominul, musel uznat, že je hezký. Seděl na židli přede mnou. Seděl úplně potichu, jako by byl zvyklý sedět a nemluvit, a poslouchal, jako by byl zvyklý poslouchat bez mluvení. Po skončení schůze se otočil a podíval se přímo na mě těma zvláštníma očima.

„Radosse Rakam?" zeptal se.

Němě jsem přikývla. „Jsem Yehedarhed Havzhiva," řekl. „Mám pro vás nějaké knihy od Staré Hudby."

Zírala jsem na něj. Opakovala jsem: „Knihy?"

„Od Staré Hudby," řekl znovu. „Posílaje Esdardon Aya zWerelu."

„Moje knihy?" řekla jsem. Usmál se. Byl to jasný, rychlý úsměv.

„Ach, a kde?" zvolala jsem.

„U mě doma. Můžeme pro ně hned zajet, jestli chcete. Mám auto." Řekl to trochu ironickým a lehkým tónem, jako člověk, který je sám překvapen tím, že má auto, i když se mu to asi líbí.

Přišla k nám doktorka Yeron. „Tak jste ji našel," řekla mu. Podíval se na ni s obličejem tak rozzářeným, že jsem si pomyslela, že ti dva jsou milenci. Ačkoli byla mnohem starší než on, nebylo na té myšlence nic nepravděpodobného. Doktorka Yeron byla kouzelná žena. Připadalo mi divné, že si to myslím, protože mi nepříslušelo spekulovat o sexuálních záležitostech druhých lidí. Nikdy mě to nezajímalo.

Vzal ji za paži, když s ní mluvil, a já si se zvláštní intenzitou uvědomovala, jak je ten dotek něžný, skoro váhavý, a přesto důvěrný. Je to láska, pomyslela jsem si. Ale všimla jsem si, že se rozloučili bez toho obvyklého pohledu plného vzájemného porozumění, který si milenci vyměňují.

Jeli jsme v jeho vládním elektrickém voze, vpředu seděly dvě mlčenlivé policistky, jeho tělesná stráž. Mluvili jsme o Esdardonu Ayovi, jehož jméno, jak mi vysvětlil, znamená „stará hudba". Vyprávěla jsem mu, jak mi Esdardon Aya zachránil život tím, že mě poslal sem. Mluvil se mi lehce, protože mě poslouchal takovým zvláštním způsobem. Řekla jsem: „Byla jsem z toho úplně nemocná, když jsem tam ty knihy musela nechat. Celou dobu na ně myslím a chybí mi, jako by to byla moje rodina. Ale asi jsem hloupá, že takhle uvažuju."

„Proč hloupá?" zeptal se. Měl cizí přízvuk, ale už pochytil yeowansky rytmus a jeho hlas byl krásný, tichý a srdečný. Pokusila jsem se mu vysvětlit všechno hned: „No, ty knihy pro mě tolik znamenají proto, že jsem byla úplně nevzdělaná, když jsem přišla do Města, a právě ty knihy mi daly svobodu, objevila jsem díky nim svět - světy -. Ale ted', když jsem tady, vidím, jak lidi daleko víc zajímá net, zpravodajství, to, co se děje v přítomnosti. Možná, když člověk lpí na knihách, tak vlastně lpí na minulosti. Yeowané musí směřovat k budoucnosti. A nikdy nezměníme myšlení lidí pouhými slovy."

Poslouchal mě pozorně, tak, jako poslouchal na schůzi, a pak pomalu odpověděl: „Ale slova jsou stavebními kameny myšlení. A knihy ta slova dokáží podržet... Já jsem také nečetl, dokud jsem nebyl dospělý."

„Ne?"

„Uměl jsem číst, ale nečetl jsem. Žil jsem na vesnici. Ve městech je potřeba knih," řekl s přesvědčivostí, jako by o téhle věci hodně přemýšlel. „Pokud tam nebudou, bude každá generace muset začínat znovu. To je ztráta času. Člověk musí uchovávat slova."

Když jsme vešli do jeho domu na konci staré části města, uviděla jsem v předsíni čtyři bedny knih.

„Ale to nejsou všechno moje knihy!" řekla jsem.

„Stará Hudba říkal, že ano," řekl pan Yehedarhed s úsměvem a vrhl na mě rychlý pohled. Dá se říct, že cizinci mají mnohem zřetelnější výraz očí. Co se týče většiny z nás, až na pár lidí, kteří mají modravé oči, musíte být hodně blízko, abyste postihli pohyb tmavé zřítelnice v tmavém oku.

„Nemám tolik knih ani kam dát," řekla jsem, ohromená tím, jak mi ten podivný muž, Stará Hudba, zase znovu pomohl ke svobodě.

„Možná do školy? Do školní knihovny?"

To byl dobrý nápad, ale hned jsem pomyslela na to, jak se v nich budou přehrabovat inspektoři a třeba je i zkonfiskují.

Když jsem mu to řekla, navrhl mi:

„A co když je věnuju škole já? Jako dar z velvyslanectví? Myslím, že to by mohlo inspektory zmást."

„Ach," řekla jsem a pak jsem vyhrkla: „Proč jste tak hodní? Vy a on - vy jste taky Hain?"

„Ano," řekl, aniž by odpověděl na mou první otázku. „Byl jsem. Doufám, že se stanu Yeowanem."

Poprosil mě, ať se u něj chvíli posadím a dám si s ním skleničku vína, než mě jeho osobní strážkyně odvezou domů.

Byl to milý a přátelský, ale tichý člověk. Všimla jsem si, že utrpěl nějaká zranění. Na tváři měl čerstvě zahojené jizvy a ve vlasech měl zarůstající vyholené místo po nějaké ráně. Zeptal se mě, čeho se tykají moje knihy, a já odpověděla:

„Historie."

Když jsem to vyslovila, usmál se, tentokrát to byl pozvolný úsměv. Neřekl nic, ale pozvedl ke mně svou skleničku.

Udělal jsem totéž a připili jsme si.

Druhy den nechal knihy přivést do školy. Když jsme šije prohlédli a vyrovnali do polic, uvědomili jsme si, že máme obrovský poklad. „Něco takového nemají ani na univerzitě," řekl jeden z učitelů, který tam rok studoval.

Byla tam historie a antropologie Werelu a dalších ekumenských světů, filozofické a politické spisy werelských i jiných autorů, dějiny literatury, sborníky poezie, beletrie, encyklopedie, knihy z oboru přírodních věd, atlasy, slovníky. V rohu jedné bedny byla skrovná hromádka mých vlastních knih, můj vlastní poklad, dokonce i ty první a trochu nedokonalé „Dějiny Yeowe, vydané Yeowskou univerzitou v Prvním roce svobody". Většinu svých knih jsem nechala v knihovně, ale tuto a pár dalších jsem si vzala s láskou domů pro potěšení.

Nedávno předtím jsem si našla jinou lásku a potěšení. Jedno dítě ze školy mi přineslo dárek, koťátko od mourovaté kočky, čerstvě odstavené. Ten chlapec mi je věnoval s takovou láskyplnou pýchou, že jsem to nemohla odmítnout.

Když jsem se se snažila kotě předat jinému učiteli, všichni se smáli. „Zvolili si tebe, Rakam!" říkali. Tak jsem toho tvorečka odnesla nepříliš nadšeně domů, bála jsem se jeho křehkosti a bezbrannosti a téměř jsem k němu cítila odpor.

Ženy v beze u Zeskrů mívaly své mazlíčky, strakaté kočky a špice, rozmazlená zvířata, která dostávala najíst lip než my.

Kdysi i mě pojmenovali po psíkovi.

Když jsem kotě vyndávala z košíku, polekalo se a kouslo mě do palce, hluboko až na kost. Bylo malé a křehké, ale mělo pořádné zoubky. Začala jsem k němu mít respekt.

Tu noc jsem ho dala spát do košíku, ale ono se vyšplhalo na postel a tak dlouho mi sedělo na obličej, až jsem mu dovolila uvelebit se pod přikrývkou. Tam klidně spalo až do rána. Pak mě probudilo jeho poskakování po přikrývce, jak se snažilo ulovit smítka prachu poletující ve slunečních paprscích. Rozesmála jsem se hned při probuzení, což bylo příjemné. Cítila jsem, že jsem se nikdy moc nesmála, a chtěla jsem se smát.

Kotě bylo celé černé, jen při určitém osvětlení vystoupily jeho skvrny, černá na černé. Pojmenovala jsem ho Páníček.

Bylo milé přijít večer domů a být přivítána svým malým Páníčkem.

Následujícího půl roku jsme plánovali velkou demonstraci žen. Konalo se mnoho schůzí, na kterých jsem znovu potkávala toho zástupce velvyslance, a po-stupně jsem ho začala mezi účastníky schůzí vyhledávat. Ráda jsem sledovala, jak poslouchá naše dohadování. Někteří tvrdili, že by demonstrace neměla být omezena jen na práva a nepráva žen, protože rovnoprávnost se týká všech. Jiní argumentovali tím, že bychom v žádném případě neměli do celé věci jakkoli zatahovat cizince, ale že by to mělo být čistě yeowské hnutí. Pan Yehedarhed jen poslouchal, ale mě to rozzlobilo. „Já jsem cizinka," řekla jsem. „A kvůli tomu mě nepotřebujete? Takhle mluví páni -jako byste byli lepší než ostatní lidé!" A doktorka Yeron řekla: „Uvěřím tomu, že rovnoprávnost se týká všech teprve tehdy, až to uvidím napsáno v yeowské ústavě." Protože naše ústava, ratifikovaná po celonárodním hlasování v době, kdy jsem byla v Hagayotu, brala v potaz jen cizince — muže. Kvůli tomu nakonec demonstrace začala: požadavkem, aby bylo v ústavě zakotveno, že i ženy jsou právoplatnými občany země, aby byla doplněna o právo na tajné hlasování, svobodu tisku, projevu a shromažďování a bezplatné-ho vzdělání pro všechny děti.

Toho horkého dne jsem ležela na kolejkách společně se sedmdesáti tisíci dalších žen. Zpívala jsem s nimi. Slyšela jsem, jak to zní, když tolik žen společně zpívá. Byl to mohutný, slavnostní zvuk.

Začala jsem zase mluvit na veřejnosti, když jsme pro tu velkou demonstraci získávali ženy. Měla jsem dar řeči a využívali jsme jej. Někdy se kolem vyskytly hloučky mladíků nebo nevědomých mužů. Provokovali mě a vyhrožovali.

Křičeli:

„Ty černá kurvo, co ses válela s pány, táhni, odkud jsi přišla!" Když to na mě jednou pokřikovali, táhni, táhni zpět, naklonila jsem se blíž k mikrofonu a řekla jsem: „Nemohu se vrátit. Na plantáži, kde jsem pracovala jako otrokyně, jsme zpívali tuhle písničku," a zazpívala jsem:

Ó,ó, Yeowe,

nikdo se odtamtud nevrátí.

To je na chvíli umlčelo. Slyšeli to, ten hrozný smutek, tu touhu.

Po té velké demonstraci aktivita neopadla, ale bývaly chvíle, kdy se nedostávalo energie, kdy se Hnutí nehýbalo, jak říkala doktorka Yeron. Jednou jsem k ní v takové chvíli zašla a navrhla jsem jí, abychom založili tiskárnu a vydávali knihy. To byl můj sen, který rostl od chvíle, kdy se Seugi dotýkala svých slov a plakala.

„Řeči se mluví," řekla jsem, „a slova a obrazy na netu odplynou a kdokoli je může překroutit. Ale knihy zůstávají. Jsou věčné. Jsou tělem dějin, jak říká pan Yehedarhed."

„A co inspektoři," řekla doktorka Yeron. „Dokud nebude v ústavě dodatek o svobodě tisku, ti nahoře nikomu nedovolí tisknout nic, co by sami nenadiktovali."

Nechtěla jsem se toho nápadu vzdát. Věděla jsem, že v Yotebberském regionu nemůžeme vydávat žádné politické tiskoviny, ale argumentovala jsem tím, že bychom mohli vydávat povídky a básně zdejších žen. Ostatní si mysleli, že je to plýtvání časem. Diskutovali jsme o tom mnohokrát a dlouhou dobu. Pan Yehe-darhed se vrátil z cesty na velvyslanectví ve Starém hlavním městě, které leželo na severu. Poslouchal naši debatu, ale neřekl nic, což mě zklamalo. Myslela jsem si, že by mohl můj plán podpořit.

Jednou jsem se vracela domů ze školy. Bydlela jsem ve velkém starém domě kousek od řeky, kde bylo plno ruchu. To místo se mi líbilo, protože okna mého bytu vedla do zeleně a přes větve stromů jsem viděla na řeku, která byla v těchto místech čtyři míle široká. Pomalu plynula mezi písčitými břehy, v období sucha z ní vystupovaly ostrůvky porostlé rákosím a vrbičkami, v období dešťů přinášela úrodnou náplavu. Když jsem toho dne přicházela k domu, objevil se pan Yehe-darhed a v patách za ním jako obvykle ty dvě policistky s kyselými obličejemi. Pozdravil a zeptal se mě, jestli bychom si mohli promluvit. Byla jsem zmatená a nevěděla jsem, co dělat, ale pozvala jsem ho k sobě.

Jeho strážkyně zůstaly dole ve vestibulu. Měla jsem jen jeden velký pokoj ve třetím patře. Posadila jsem se na postel a on seděl na židli. Pániček se mu pořád otíral o nohy a předl.

Všimla jsem si, že zástupci velvyslance působilo potěšení, když se preziden-tovi a jeho kohortě nedařilo tak, jak očekávali. Libovali si v okázalosti, vozili se v luxusních autech v nažehlených uniformách s frčkami a s početným doprovodem. Zástupce a jeho policistky všude jezdili jeho obyčejným služebním autem nebo chodili pěšky. Lidé ho kvůli tomu měli rádi. Věděli, a já už teď taky, že ho první den jeho zdejšího pobytu napadla a k smrti zbila nějaká tlupa patřící k Celonárodní straně, když šel pěšky a sám. Lidem z města se líbila jeho odvaha a to, že kdekoli s každým promluvil. Přijali ho mezi sebe. My v z Osvobozovacího hnutí jsme o něm mluvili jako o „našem zástupci“, ale on byl jejich a zároveň i prezidentův. Prezidentovi by mohla zástupcova popularita vadit, ale měl z ní užitek.

„Chcete založit vydavatelství,“ řekl a hladil Pánička, který se uvelebil na záda s packami nahoru.

„Doktorka Yeron říká, že to nemá cenu, dokud nebudou Dodatky.“

„V Yeowe je jedno vydavatelství, které není přímo kontrolované vládou,“ řekl pan Yehedarhed a hladil Pánička po bříšku.

„Pozor, kousne vás,“ řekla jsem. „Kde to je?“

„Na Univerzitě. No opravdu,“ řekl pan Yehedarhed a prohlížel si svůj palec. Omlouvala jsem se. Zeptal se, jestli vím určitě, že Pániček je kocour. Odpověděla jsem, že mi to tvrdili, ale nikdy mě nenapadlo se podívat. „Mám dojem, že ten váš Pániček je slečna,“ řekl takovým tónem, že jsem se od srdce rozesmála.

Smál se taky, vysál si ranku a pokračoval: „Univerzita tady nikdy neměla velkou váhu. Sdružení udělalo takový tah - nechte otrocky, ať mají dojem, že chodí na vysokou. V posledních letech války byla zavřená. V Den osvobození ji znovu otevřeli a ona existuje dál, aniž by ji někdo věnoval větší pozornost. Fakulty jsou většinou zastaralé. Po válce se zase učilo v těch stejných prostorách. Vláda univerzitu dotuje, protože mít Yeowskou univerzitu, to zní dobře, ale jinak se o ni vůbec nezajímá, protože univerzita nemá žádnou prestiž. A protože mno-zí ve vládě jsou zabeďněnci.“ Neřekl to pohrdavě, bylo to jen holé konstatování. „A právě tam je i tiskárna.“

„Já vím,“ řekla jsem. Natáhla jsem se pro svou starou knihu a ukázala jsem mu ji.

Chvilku si v ní listoval. V obličejí se mu při tom zračila zvláštní něha. Musela jsem se na něj dívat. Bylo to jako dívat se na ženu s děťátkem, na tu neustálou a proměnlivou hru podnětů a reakcí.

„Je to plně propagandy, omylů a naděje,“ řekl nakonec a v jeho hlase také zněla něha. „No, myslím, že by to šlo zlepšit. Vy ne? Potřebujeme jen šéfredaktora. A několik autorů.“

„Ale jsou tu inspektori,“ upozornila jsem ho podobně jako doktorka Yeron. „Akademická svoboda je snadná záležitost, kterou mohou Ekumenové trochu ovlivňovat,“ řekl, „protože zveme lidi, aby studovali na ekumenských školách na Hainu a Ve. Určitě chceme zvát i absolventy Yeowské univerzity. Ale samozřejmě pokud je jejich vzdělání hluboce nedostačující kvůli nedostatku knih a informa-cí...“

Řekla jsem: „Pane Yehedarhede, vy chcete podvracet vládní politiku?“ Vyhrkla jsem tu otázku bez rozmyšlení.

Nerozesmál se. Dost dlouho mlčel, než mi odpověděl. „Nevím,“ řekl. „Až tak daleko mě velvyslanec zahnal. Můžeme oba dostat důtku. Nebo nás vyhodí. Ale já bych chtěl...“ Podíval se na mě zpřímá těma svýma zvláštníma očima. Pak se podíval na knihu, kterou stále ještě držel v ruce. „Chtěl bych se stát občanem Yeowe,“ řekl. „Ale moje užitečnost pro Yeowe a pro Osvobozovací hnutí spočívá právě v tom, že jsem Ekumen. Takže toho budu nadále využívat nebo zneužívat, dokud mi to nezakážou.“

Když odešel, přemýšlela jsem o tom, o co mě požádal. Měla jsem jít učit historii na univerzitu a až tam budu, tak jsem se měla stát dobrovolnou šéfredaktorkou tamního vydavatelství. Zdálo se to byt tak absurdním úkolem pro ženu mého postavení a s tak nepatrným vzděláním, že jsem si myslela, že jsem ho špatně pochopila. Když mě ujistil, že jsem ho pochopila dobře, pomyslela jsem si, že tedy naopak on nepochopil, kdo jsem a na co stačím. Chvilku jsme o tom hovořili a pak se zvedl k odchodu. Bylo na něm vidět, že má pocit, že mi tím svým návrhem pokazil náladu, a možná mu to také bylo nepříjemné, ačkoli jsme se spolu hodně nasmáli a já se necítila nepříjemně. Jen jsem měla trochu dojem, že jsem se zbláznila.

Přemýšlela jsem o tom návrhu. Byl by to obrovský krok. Ani jsem o tom nedokázala přemýšlet. Jako by to nade mnou viselo, to obrovské rozhodnutí, které musím udělat, ta budoucnost, kterou jsem si neuměla představit. Ale přemýšlela jsem hlavně o něm, Havzhivovi Yehedarhedovi. Pořád jsem ho viděla, jak sedí na té židli, sklání se k Páničkovi. Jak si vysává krev z palce. Jak se směje.

Jak se na mě dívá těma očima s bělmem v koutcích. Viděla jsem jeho červenohnědý obličej a červenohnědé ruce, měly barvu pálené hlíny. V uších mi zněl jeho hlas.

Zvedla jsem kotě, už skoro dospělé, a podívala jsem se mu pod ocásek. Nebylo tam ani stopy po mužských znacích.

Kočka se mi svíjela v náručí. Vzpomněla jsem si, jak řekl: „Váš Pániček je slečna,“ a chtělo se mi znovu smát i plakat.

Pohládila jsem kočku a posadila ji vedle sebe. Seděla rozvážně a čistila si kožíšek na rameni. „Ach, ubohá Paničko," řekla jsem. Nevěděla jsem, koho tím myslím. Jestli kotě, Lady Tazeu nebo sebe.

Řekl mi, ať si jeho návrh v klidu promyslím, že na to budu mít tolik času, kolik chci. Ale ve skutečnosti jsem o tom vůbec nestačila přemýšlet, protože na mě čekal hned druhého dne před školou. Byl pěšky. „Nechtěla byste se projít kolem řeky?" zeptal se.

Rozhlédla jsem se.

„Tamhle jsou," řekl a podíval se směrem ke svým strážkyním s chladnými očima. „Ať jsem kdekoli, jsou ode mě nejdále pět metrů. Procházka se mnou je hloupá, ale bezpečná. Moje počestnost je zaručena."

Prošli jsme ulicemi k řece a kráčeli po jejím břehu. Byl teple podvečer, nebe bylo zlatorůžové a od řeky vonělo bahno a rákosí. Ty dvě ozbrojené ženy šly jen pár metrů za námi.

„Jestli opravdu půjdete na univerzitu," řekl po dlouhém mlčení, „budu pořád tam."

„Já jsem ještě -" vykoktala jsem.

„Jestli zůstanete tady, budu pořád tady," řekl. „Tedy, pokud vám to nebude vadit."

Neřekla jsem nic. Podíval se na mě, aniž by otočil hlavu. Řekla jsem zničehonic: „Líbí se mi, že vidím, kam se díváte."

„Mně se líbí, že nevidím, kam se díváte," řekl a zpřímá na mě pohlédl.

Šli jsme dál. Z rákosového ostrůvku vzlétla volavka, zamávala mohutnými křídly nad vodou a odlétala pryč. Šli jsme na jih, po proudu řeky. Obloha na západě byla plná záře, jak slunce zapadalo nad městem plným kouře a mlhavého oparu.

„Rakam, chtěl bych vědět, kde ses narodila, jaký byl tvůj život na Werelu," řekl velmi jemně.

Zhluboka jsem se nadechla. „To je všechno pryč," řekla jsem. „Minulost."

„My jsme naše minulost. Ačkoli nejen to. Chci tě znát. Opuť mi to. Strašně moc tě chci znát."

Po chvíli jsem řekla: „Chci ti to říct. Ale je to tak zlé. Tak ošklivé. Tady a teď je všechno krásné. Nechci to ztratit."

„Ať mi řekneš cokoli, bude to pro mě to nejcnější," řekl svým tichým hlasem, který mi pronikal až do srdce. Tak jsem mu vyprávěla, co jsem dokázala, o Shomekově farmě, a pak jsem se co nejrychleji snažila dostat se ke konci svého vyprávění. Občas se mě na něco zeptal, ale většinou poslouchal. V některých částech mého vyprávění mě vzal za paži, ale já si toho v té chvíli sotva všimla. Vždycky, když mě pustil, protože jsem zrovna udělala nějaký pohyb, který vypadal, jako že se mu chci vymanit, mi ten jeho lehký dotek chyběl. Ruku měl příjemně chladnou. Cítila jsem ji na předloktí ještě i potom, když ji odtáhl.

„Pane Yehedarhede," ozvalo se za námi: byla to jedna z policistek. „Neměli bychom se vrátit?"

„Ano," řekl, „děkuji." Když jsme se otočili, chytila jsem se jeho paže. Cítila jsem, že se mu zatajil dech.

Nezatoužila jsem po muži nebo po ženě - a to je svatá pravda - za celou tu dobu, která uplynula od mého pobytu na Shomekově farmě. Měla jsem ráda spoustu lidí a dotýkala jsem se jich s láskou, ale nikdy ne s touhou. Moje brána byla zamčená.

Ted' byla otevřená. Ted' jsem byla tak slabá, že jsem při doteku jeho dlaně skoro nemohla jít.

Řekla jsem: „Je to hezké, že procházka s tebou je tak bezpečná."

Sama jsem nerozuměla tomu, co říkám. Bylo mi třicet a připadala jsem si jako mladé děvče. Nikdy dřív jsem se tak necítila.

Neřekl nic. Šli jsme tiše mezi řekou a městem, ozářeným hasnoucím světlem.

„Půjdeš se mnou ke mně, Rakam?" řekl.

Ted' jsem zase já neřekla nic.

„Ty dvě tam s námi nebudou," zašeptal mi do ucha, až jsem cítila jeho dech.

„Nerozesmávej mě!" řekla jsem a začala jsem plakat. Plakala jsem celou cestu podél řeky. Vzlykala jsem, a když už jsem si myslela, že to přestane, začala jsem znovu. Plakala jsem nad všemi svými smutky, nad vším svým ponížením. Plakala jsem, protože to všechno teď bylo se mnou, patřilo to ke mně a vždycky patřit bude. Plakala jsem, protože brána byla otevřená a já mohla konečně vyjít, přejít na druhou stranu, ale bála jsem se.

Když jsme kousek od školy nastoupili do auta, vzal mě do náruče a jen mě tak tiše držel. Ty dvě ženy na předním sedadle se ani jednou neohlédly.

Šli jsme do jeho domu, který jsem už jednou viděla. Byl to starý zámeček, který kdysi v dobách Sdružení patřil nějakému bohatému pánovi. Poděkoval strážkyním a zavřel dveře. „Večeře," řekl. „Kuchař je pryč. Chtěl jsem tě vzít do restaurace. Zapomněl jsem na to." Zavedl mě do kuchyně, kde jsme našli studenou ryži, salát a víno. Když jsme se najedli, podíval se na mě přes stůl a zase sklopil zrak. Viděla jsem, že nad něčím váhá, a tak jsem mlčela. Po hodně chvíli řekl:

„Ach Rakam! Dovolíš mi, abych tě pomiloval?"

„Já chci pomilovat tebe," řekla jsem. „Ještě jsem to nikdy nedělala. Ještě nikdy jsem nikoho nepomilovala."

Vstal, usmíval se a vzal mě za ruku. Společně jsme šli nahoru po schodech a minuli dveře, které bývaly vchodem do mužské části domu. „Bydlím v beze," řekl, „v harému. Bydlím na ženské straně. Je odtamtud pěkný výhled."

Vešli jsme do jeho pokoje. Stál tiše, díval se na mě, pak odvrátil pohled. Tolik se bál, byl tak rozrušený, že jsem si myslela, že k němu ani nemůžu jít a dotknout se ho. Odhodlala jsem se a přistoupila k němu. Zvedla jsem ruku a pohládila ho po tváři, po jizvách u oka a úst. Objala jsem ho. Pak už jsem ho dokázala tisknout k sobě, blíž a blíž. Někdy později té noci, když jsme propleteni do sebe dřímali, jsem řekla: „Spal jsi s doktorkou Yeren?"

Cítila jsem, jak se Havzhiva směje, byl to tichý, lehký smích v jeho břiše, které se dotýkalo mého. „Ne," řekl. „Na Yeowe s nikým jiným než s tebou. A ty, na Yeowe s nikým jiným než se mnou. Byli jsme panic a panna, yeowští panic a panna... Rakam, araha..." Položil mi hlavu na rameno, řekl ještě něco cizím jazykem a usnul. Spal tvrdě, tiše.

Koncem toho roku jsem odešla na sever na univerzitu, kde jsem byla přijata na fakultu jako učitelka historie. Vzhledem k tehdejšímu měřítkům jsem byla kompetentní. Od té doby tam pracuji; učím a jsem šéfredaktorkou vydavatelství.

Jak Havzhiva řekl, tak se i stalo. Je tam pořád se mnou, nebo skoro pořád. Dodatky k ústavě byly schváleny většinou hlasu při tajném hlasování v osm-náctém roce Yeowanského svobodného letopočtu. O událostech, které tomu předcházely a které následovaly, si můžete přečíst v novém třídílném vydání Dějin Yeowe z nakladatelství University Press. Vyprávěla jsem příběh, o který jsem byla požádána. Uzavřela jsem ho tak, jak končí mnoho dalších - spojením dvou lidí. Čím je láska a touha jednoho muže a jedné ženy proti dějinám dvou světů, velkým revolucím naší doby, naději, nekonečné krutosti našeho biologic-kého druhu? Nepatrnou věcí. Ale i klíč je nepatrnou věcí ve srovnání s dveřmi, které odmyká. Když ho však ztratíte, dveře už nejdou otevřít. Jsou to naše těla, ve kterých umírá nebo se rodí svoboda, jsou to naše těla, která přijímají nebo ukončují naše zotročení. A tak jsem tuto knížku napsala pro svého přítele, se kterým žiju i zemřu svobodně.